

BIAŁA KSIĘGA WSPARCIA PARTYCYPACJI PUBLICZNEJ W POLSCE

**Dokument przyjęty w wyniku konsultacji propozycji
wypracowanych przez Partnerstwo projektu
„Decydujemy razem”**

Warszawa, czerwiec 2014

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH

PROGRAM DEMOKRACJI I SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Publikacja została przygotowana w ramach projektu „Decydujmy razem. Wzmocnienie mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz podejmowaniu decyzji publicznych”, współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**Decydujmy
Razem**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Merytoryczna koordynacja prac nad Białą Księgą: Instytut Spraw Publicznych

Opracowanie propozycji do konsultacji: dr Ewa Bogacz-Wojtanowska, dr Anna Olech,
współpraca Małgorzata Koziarek

Organizacja konsultacji i ostateczne ustalenia: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

Kierownik projektu: Paulina Sobiesiak-Penszko (do lutego 2013 r.), Małgorzata Koziarek
(od marca 2013 r.)

Redakcja i korekta:
Marcin Grabski (mesem.pl)

Projekt graficzny:
Rytm.org Interactive

ISBN 978-83-7689-288-7

Wydrukowano na papierze posiadającym certyfikat FSC

Wydawca:
Fundacja Instytut Spraw Publicznych
00-031 Warszawa, ul. Szpitalna 5 lok. 22
tel. 22 55 64 260, faks 22 55 64 262
e-mail: isp@isp.org.pl, www.isp.org.pl

Skład i łamanie:
OWP SIM (owpsim.pl)

PUBLIKACJA DYSTRYBUOWANA BEZPŁATNIE

Spis treści

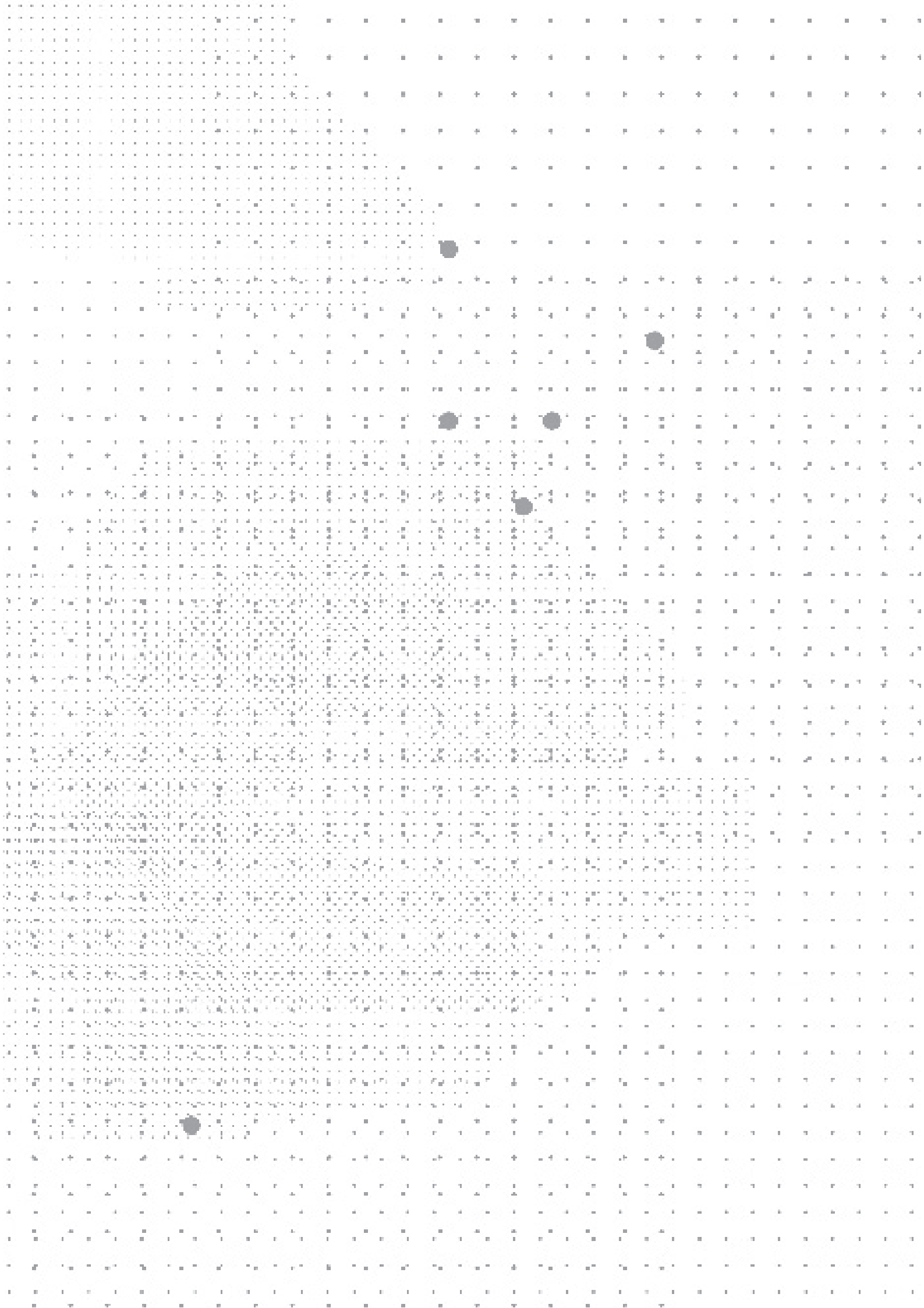
CZĘŚĆ I. WPROWADZENIE	5
1. Prace nad systemem wspierania partycypacji publicznej	7
2. Diagnoza stanu partycypacji publicznej w Polsce	9
2.1. Wnioski z badań nad partycypacją publiczną w Polsce	9
2.2. Wyniki konsultacji założeń i zadań systemu partycypacji publicznej w Polsce	12
2.2.1. Konsultacje Zielonej Księgi	12
2.2.2. Konsultacje Białej Księgi	15
2.3. Propozycje zmian prawno-instytucjonalnych partycypacji publicznej	17
CZĘŚĆ II. ZAŁOŻENIA SYSTEMU WSPIERANIA PARTYCYPACJI PUBLICZNEJ	21
1. Definicja systemu, jego cele, zadania i funkcje	23
2. Organizacja systemu i zarządzanie	27
CZĘŚĆ III. DALSZE KROKI I ZOBOWIĄZANIA KLUCZOWYCH AKTORÓW	29
1. Stan prac i dalsze kroki	31
2. Zobowiązania kluczowych aktorów	33
CZĘŚĆ IV. ANEKS	37
Katalog szczegółowych działań w ramach systemu wspierania partycypacji publicznej	39
Tabela 1. Wyniki konsultacji – propozycje działań niemające charakteru spornego	39
Tabela 2. Wyniki konsultacji – propozycje działań wywołujące kontrowersje (wątpliwości)	43
Tabela 3. Rekomendowane działania w ramach systemu	45
Informacja o zidentyfikowanych zasobach	49

CZĘŚĆ I

WPROWADZENIE

„Doświadczenia wielu krajów pokazują, że warunkiem «dobrego rządzenia» jest udział obywateli w procesach decyzyjnych – czyli świadome i aktywne uczestnictwo mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących ich gminy, powiatu czy dzielnicy. Efektywna i skuteczna partycypacja wymaga jednak uruchomienia szczególnego procesu, w którym społeczność lokalna jest nie tylko adresatem, lecz także współtwórcą wypracowywanych rozwiązań. Współdecydowanie może się bowiem sprawdzić jedynie w społeczności, która rozumie sens działania na rzecz wspólnego dobra i jest gotowa do aktywnego udziału w takim procesie. Z drugiej strony, partycypacja jest domeną władz otwartych i gotowych na współpracę ze swoimi mieszkańcami”¹.

1 Za: http://www.decdujemyrazem.pl/o_projekcie/decdujemy_razem.html [dostęp: 30 marca 2014 roku].

1. Prace nad systemem wspierania partycypacji publicznej

Biała Księga wsparcia partycypacji publicznej powstała w ramach projektu systemowego „Decydujemy razem”, realizowanego wspólnie przez partnerstwo siedmiu podmiotów: Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju² (lider partnerstwa), Fundacji Instytut Spraw Publicznych, Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, Stowarzyszenia Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, Fundacji „Partnerstwo dla Środowiska”³, Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych i Fundacji Fundusz Współpracy.

Celem głównym projektu było wzmocnienie mechanizmów partycypacji publicznej w tworzeniu i we wdrażaniu polityk lokalnych przez:

- ▶ wypracowanie i przetestowanie modeli partycypacji publicznej z wykorzystaniem instrumentów animacji społecznej,
- ▶ stworzenie mechanizmu oceny i monitoringu partycypacji,
- ▶ opracowanie i przygotowanie do wdrożenia ogólnopolskiego systemu wspierania partycypacji.

Pierwszą fazą prac nad systemem było przygotowanie i opublikowanie *Zielonej Księgi wsparcia partycypacji publicznej*⁴, w której zawarto różne warianty wspierania uczestnictwa obywateli w życiu publicznym i mechanizmy aktywizacji administracji publicznej w uruchamianiu procesów partycypacyjnych. Odzwierciedlono w niej propozycje wypracowane przez partnerstwo na licznych spotkaniach i warsztatach przeprowadzonych w 2013 roku. Publikacja ta powstała jako punkt wyjścia debaty na temat docelowej konstrukcji ogólnopolskiego systemu wsparcia partycypacji publicznej, prowadzonej z przedstawicielami różnych zainteresowanych środowisk.

Debatę otworzyło – zorganizowane 3 grudnia 2013 roku – spotkanie Grupy Strategicznej projektu „Decydujemy razem”, skupiającej przedstawicieli kluczowych interesariuszy: sektora rządowego, samorządowego i pozarządowego oraz środowiska akademickiego. Nad rozwiązaniami systemowymi dyskutowano na dwóch sesjach tematycznych, poświęconych odpowiednio zarządzaniu systemem wsparcia partycypacji publicznej i edukacji do partycypacji.

Kolejnym i jednocześnie największym wydarzeniem poświęconym wizji i zadaniom systemu wsparcia partycypacji publicznej było spotkanie „Rzeczpospolita Lokalna. Sejm społeczników, bojowników i ekspertów”, które 16 i 17 stycznia 2014

² Wcześniej (do 2013 roku) Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

³ Fundacja „Partnerstwo dla Środowiska” była w składzie partnerstwa w latach 2009–2012.

⁴ *Zielona Księga partycypacji publicznej w Polsce. Propozycje wypracowane przez Partnerstwo realizujące projekt „Decydujemy razem”*, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013 – http://www.decdujemyrazem.pl/files/Zielona_Ksi____ka_na_www.pdf [dostęp: 30 marca 2014 roku].

roku zgromadziło w Warszawie blisko 300 przedstawicieli środowisk pozarządowych i samorządowych, animatorów, edukatorów, praktyków i ekspertów partycypacji publicznej z całej Polski. Uczestnicy tej inicjatywy – pracujący w siedemnastu grupach warsztatowych – odnieśli się do podstawowych zagadnień i propozycji zawartych w *Zielonej Księdze systemu wsparcia partycypacji publicznej w Polsce*.

Wnioski i rekomendacje wypracowane przez uczestników „Rzeczpospolitej Lokalnej” stały się najistotniejszym punktem wyjścia stworzenia docelowej propozycji systemu wsparcia opisanej w projekcie *Białej Księgi wsparcia partycypacji publicznej*, który został poddany konsultacjom społecznym. Treść projektu i zgłoszone do niego uwagi były przedmiotem dyskusji na spotkaniu Grupy Strategicznej projektu 2 czerwca 2014 roku, na którym poczyniono kluczowe ustalenia dotyczące sposobu zarządzania systemem i roli poszczególnych agend rządowych.

Niniejsza publikacja składa się z trzech części. W pierwszej części w syntetycznej formie zaprezentowano wnioski z badań dotyczących stanu partycypacji publicznej w Polsce oraz wyniki konsultacji prowadzonych nad propozycjami systemu wsparcia partycypacji zawartymi w *Zielonej Księdze* i w projekcie *Białej Księgi*. Przedstawiono także przygotowywane zmiany prawno-instytucjonalne, które mogą pozytywnie wpływać na uczestnictwo obywateli w życiu publicznym (szczególnie część propozycji z prezydenckiego projektu *Ustawy o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw*, a także instrument Komisji Europejskiej – rozwój lokalny kierowany przez społeczność). W drugiej części zamieszczono prezentację systemu wsparcia partycypacji publicznej w Polsce, zwłaszcza jego celów, zadań i działań szczegółowych. Opisano ponadto sposób zarządzania systemem. W trzeciej części przedstawiono dalsze kroki i zobowiązania kluczowych aktorów.

W *Aneksie* ujęto *Katalog szczegółowych działań w ramach systemu wspierania partycypacji publicznej* oraz *Informację o zidentyfikowanych zasobach*.

2. Diagnoza stanu partycypacji publicznej w Polsce

2.1. Wnioski z badań nad partycypacją publiczną w Polsce

Na przełomie 2011 i 2012 roku – w ramach projektu „Decydujmy razem. Wzmocnienie mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych” – Instytut Spraw Publicznych przeprowadził badanie, którego celem było uzyskanie całościowej diagnozy stanu partycypacji publicznej w Polsce⁵. **Poniżej przedstawiono najistotniejsze wnioski z tego badania, do których nawiązują rozwiązania systemowe w zakresie wsparcia partycypacji publicznej poddane konsultacjom podczas spotkania „Rzeczpospolita Lokalna”.** Rozwiązania te przedstawiono w drugiej części niniejszej publikacji.

Partycypacja publiczna to uczestnictwo obywateli w procesach zarządzania publicznego – zbiór metod i mechanizmów, które różnią się zakresem wpływu mieszkańców na podejmowane decyzje zależnie od gotowości władz publicznych do uznania roli mieszkańców jako współrządzących.

Partycypacja publiczna ma charakter stopniowalny (od informowania mieszkańców aż do powierzania im samodzielnego przygotowania pewnych rozwiązań, które później znajdują się w uchwałach i będą przyjęte do realizacji), a korzystanie przez władze lokalne z określonych form wskazuje, czy mieszkańcy są przez te władze traktowani jako istotny partner we współrządzeniu, czy też jedynie uznawani za biernych odbiorców podejmowanych przez nie decyzji.

- *Dominujący model partycypacji publicznej*

Badania prowadzone w ramach projektu „Decydujmy razem” dowodzą, że władze gmin włączają mieszkańców w życie publiczne, wykorzystując przede wszystkim trzy najmniej wymagające mechanizmy: (1) informowanie o podjętych decyzjach, (2) wyjaśnianie podjętych decyzji oraz (3) konsultowanie podejmowanych decyzji. Niemal we wszystkich (99%) objętych badaniem gminach władze informowały mieszkańców o podejmowanych przez siebie decyzjach⁶, były one dodatkowo wyjaśniane i uzasadniane w 60% badanych gmin. Jeśli chodzi o aktywne włączanie mieszkańców w lokalne życie publiczne – w proces podejmowania decyzji, to zdecydowanie najpowszechniejszym sposobem są konsultacje społeczne. W 2011 roku aż 80% gmin przeprowadziło je w sprawie choćby jednego rozwiązania w przyjmowanych uchwałach. Jednocześnie jednak w konsultacjach

⁵ Badanie przeprowadzono w 200 gminach na reprezentatywnej próbie 1 tysiąca mieszkańców i 400 przedstawicieli władz lokalnych (władzy wykonawczej i uchwałodawczej) oraz – niezależnie – sekretarzy urzędów gmin. Całościowe omówienie wyników badań – por. *Dyktat czy uczestnictwo? Diagnoza partycypacji publicznej*, red. A. Olech, t. 1, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012.

⁶ W ogóle nie informowano mieszkańców ani o rozwiązaniach przyjętych w uchwale budżetowej, ani o rozwiązaniach przyjętych w uchwale dodatkowej w trzech gminach na 193 samorządy gminne biorące udział w badaniu.

wzięło udział 10% mieszkańców tych gmin (próba reprezentatywna dla ogółu mieszkańców Polski).

Organizacja procesu konsultacji społecznych w Polsce wymaga głębokiej refleksji. Z badania efektywności mechanizmów konsultacji społecznych wynika zwłaszcza, że: obywatele mają niewielką wiedzę o tym, czym są konsultacje społeczne, wykazują również niskie oczekiwania wobec urzędów gmin (miast) w zakresie konsultowania pewnych zagadnień, uczestnicy konsultacji deklarują z kolei, że sami muszą zabiegać o możliwość wyrażenia opinii. Może to wynikać z nieefektywności wykorzystywanych kanałów informowania o realizowanych procesach konsultacyjnych lub z nieprzystającej formy konsultacji i sposobu ich organizowania, to zaś może wskazywać bierność (czy nawet niechęć) urzędów do włączania obywateli w proces konsultacji⁷. W odpowiedzi na te problemy w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji powstał kodeks konsultacji społecznych, a przy współpracy z Kancelarią Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i partnerów projektu „Decydujmy razem” – projekt kanonu konsultacji lokalnych.

Z najbardziej partycypacyjnych sposobów podejmowania decyzji publicznych – współdziałania i delegowania – władze lokalne korzystają zdecydowanie rzadziej. Współdziałanie przy opracowaniu choćby jednego rozwiązania w dowolnych uchwałach było stosowane w 18% gmin. Możliwość delegowania na mieszkańców przygotowania przynajmniej jednego rozwiązania w przyjmowanych uchwałach wykorzystywano jeszcze rzadziej – tylko w 13% gmin.

- *Dominujące formy partycypacji publicznej*

Każda metoda włączania mieszkańców w życie publiczne może być rozmaicie praktykowana – władze mogą różnymi sposobami informować, wyjaśniać, konsultować, współpracować, delegować. Niektóre z tych sposobów wymagają większej gotowości i otwartości władz lokalnych na uczestnictwo mieszkańców i większego wysiłku związanego z organizowaniem tego uczestnictwa, inne – zdecydowanie mniejszego zaangażowania samorządów. Stosowane w praktyce przez władze lokalne formy włączania mieszkańców należą do grupy standardowych i mniej wymagających.

Informując o podjętych przez siebie decyzjach, władze lokalne przede wszystkim zamieszczają informacje w Biuletynie Informacji Publicznej, wypełniając obowiązek nałożony na nie przez prawo. Inne powszechne sposoby informowania to: zamieszczanie informacji na stronie internetowej urzędu, zamieszczanie informacji na tablicy ogłoszeń, przekazywanie informacji w trakcie spotkań z mieszkańcami.

Praktykowane przez władze formy wyjaśniania i uzasadniania podjętych decyzji mają już charakter bardziej bezpośredni. W tym wypadku władze częściej korzystają z możliwości, jakie oferują spotkania z mieszkańcami lub z ich reprezentantami z organizacji pozarządowych i jednostek pomocniczych.

⁷ *Badanie efektywności mechanizmów konsultacji społecznych. Raport końcowy, załącznik 5 – wyniki badania „Omnibus”* – http://www.partycypacjaobywatelska.pl/uploads/zaacznik_5_raport%20czstkowy%20z%20omnibus.pdf [dostęp: 24 października 2013 roku].

Najpopularniejsze formy konsultacji społecznych noszą znamiona działań rutynowych (organizowanie spotkań z mieszkańcami) lub niewymagających szczególnego wysiłku (zbieranie pisemnych opinii dostarczanych na podany adres lub do wskazanego miejsca, gromadzenie opinii za pośrednictwem radnych).

Współdziałanie zdecydowanie częściej przebiega w ramach nieformalnych grup roboczych złożonych z mieszkańców (w tym organizacji społecznych, związków zawodowych) i przedstawicieli władz gminy lub miasta (radni, wójt, burmistrz, prezydent, urzędnicy). Rzadziej jednak władze współpracują z mieszkańcami w ramach formalnie powołanych zespołów, co oczywiście miałyby większe znaczenie dla instytucjonalizacji uczestnictwa mieszkańców w podejmowaniu decyzji.

Z kolei delegując podjęcie decyzji na mieszkańców, władze korzystają przede wszystkim z ich przedstawicielstw – uczestnicy zespołów, którym powierzano przygotowanie projektów decyzji lub uchwał, to głównie reprezentanci organizacji pozarządowych. Natomiast zwykli mieszkańcy są angażowani w takie działania rzadziej, choć z punktu widzenia poziomu partycypacji publicznej to właśnie ich udział jest najbardziej istotny.

- *Dominujący charakter partycypacji publicznej*

Diagnoza stanu partycypacji publicznej wskazuje również, że mimo coraz większego znaczenia, jakiego we wszelkiej komunikacji nabierają nowoczesne technologie, partycypacja publiczna mieszkańców nadal ma przede wszystkim tradycyjny charakter. Najczęściej odbywa się w wyniku bezpośredniego kontaktu mieszkańca z urzędem, czytania przez obywateli ogłoszeń na tablicach informacyjnych oraz udziału w zebraniach z przedstawicielami władz lokalnych i korzystania z możliwości przekazywania swoich opinii za pośrednictwem radnych. Stosunkowo rzadko sięga się po nowoczesne technologie, w tym Internet – tylko niecałe 2% Polaków w 2011 roku skorzystało z możliwości wzięcia udziału w konsultacjach społecznych za pośrednictwem sieci. Z kolei jeśli już dochodzi do komunikacji z władzami publicznymi przy użyciu Internetu, to ma ona przede wszystkim charakter bierny. Dzięki sieci Polacy korzystają więc z możliwości pozyskiwania informacji na temat działań i decyzji władz, ale już zdecydowanie rzadziej wykorzystują technologie komunikacyjne do zabrania głosu czy przekazania władzom opinii w jakiejś sprawie.

- *Dominujący poziom zaangażowania mieszkańców*

Uczestnictwo Polaków w życiu publicznym nie jest powszechne. Niezależnie od skali zaangażowania, jakiego wymaga praktykowanie partycypacji, mieszkańcy stosunkowo rzadko włączają się w procesy decyzyjne w gminach. Choć 66% Polaków zadeklarowało swoje zainteresowanie tym, co robią władze, w praktyce tylko niespełna 31% obywateli w jakikolwiek sposób w 2011 roku włączyło się w proces podejmowania decyzji w swoich gminach. Przy czym im bardziej uczestnictwo to jest wymagające pod względem czasu lub skali zaangażowania, tym poziom partycypacji jest niższy. Preferowany przez Polaków sposób wpływania na bieg spraw

publicznych to zgłaszanie władzom – z własnej inicjatywy, nie zaś w ramach procesu konsultacyjnego – swoich uwag i sugestii co do planowanych przez nie działań.

Polacy nie wykorzystują możliwości włączania się w życie publiczne, do których należy między innymi zabieranie głosu na sesjach rady gminy, bezpośrednie komunikowanie się z władzami samorządowymi podczas dyżurów czy korzystanie z inicjatywy uchwałodawczej.

2.2. Wyniki konsultacji założeń i zadań systemu partycypacji publicznej w Polsce

2.2.1. Konsultacje Zielonej Księgi

Jak już wspomniano we *Wprowadzeniu*, założenia i dylematy związane z systemem wsparcia partycypacji publicznej opisane w Zielonej Księdze były dyskutowane podczas spotkania Grupy Strategicznej projektu „Decydujemy razem” 3 grudnia 2013 roku⁸ i przez uczestników wydarzenia „Rzeczpospolita Lokalna” 16 i 17 stycznia 2014 roku w Warszawie⁹.

Uczestnicy obu tych spotkań zwrócili uwagę szczególnie na następujące kwestie w wyodrębnionych w Zielonej Księdze problemowych obszarach wsparcia partycypacji:

System wsparcia partycypacji publicznej. Kluczowe dla systemu wsparcia są działania sieciujące, podniesienie kompetencji urzędników i wykorzystanie mechanizmów wspierających partycypację w nowej perspektywie finansowej 2014–2020, szczególnie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. System wsparcia powinien bardziej wzmacniać „popyt” na działania partycypacyjne niż „podaż”, funkcjonować na zasadzie pluralizmu i angażować różne organizacje i instytucje, jednocześnie nie powodując powstawania nowych instytucji, ale raczej wzmacniając istniejące procesy (postulat minimum instytucjonalizacji). Zwrócono także uwagę na konieczność systemowych rozwiązań w zakresie deregulacji prawa. Za przeciwnie skuteczne we wspieraniu partycypacji uznano wprowadzanie prawnych środków przymusu – w odróżnieniu od podejścia nastawionego na tworzenie przestrzeni i warunków sprzyjających partycypacji i rozwijaniu kapitału

⁸ Dyskusje prowadzono w dwóch grupach – w jednej dyskutowano kwestie zarządzania systemem, w drugiej omawiano kwestie edukacji do partycypacji. Jako materiał źródłowy do poniższej syntezy wyników wykorzystano transkrypcje tych dyskusji grupowych, a także notatki z dyskusji plenarnej poprzedzającej pracę w grupach.

⁹ Dyskusje prowadzono w następujących grupach tematycznych: „Edukacja do partycypacji publicznej” (dwa zespoły), „Spotkania i wizyty studyjne jako narzędzie podnoszenia poziomu partycypacji publicznej”, „Szkolenia, głównie dotyczące narzędzi i metod partycypacji obywateli”, „Konferencje i seminaria na temat partycypacji publicznej”, „Dobre praktyki partycypacji publicznej w Polsce” (dwa zespoły), „Doradztwo i *coaching*, czyli aktywność animatorów partycypacji publicznej”, „Prowadzenie badań na temat partycypacji publicznej w Polsce”, „Audyty partycypacyjne w gminach”, „Rozwój, promocja i ewaluacja metod i narzędzi partycypacji publicznej”, „Szkolenie i podtrzymywanie korpusu doradców, animatorów i trenerów partycypacji publicznej”, „Media obywatelskie w procesach wspierania partycypacji publicznej”, „Platforma edukacyjno-informacyjna jako podstawowe narzędzie wspierania partycypacji publicznej w Polsce”, „Akademia Lokalnej Polityki Publicznej”, „System wsparcia partycypacji publicznej w Polsce”, „Zarządzanie systemem wsparcia partycypacji publicznej w Polsce”, „Kanon konsultacji lokalnych”. Przebieg i wyniki pracy grup zostały opisane przez moderatorów w formie krótkich sprawozdań sporządzonych według jednolitego schematu. Ujęto w nich zarówno wspólne ustalenia, jak i kwestie sporne. Jako materiał źródłowy do poniższej syntezy wyników wykorzystano wspomniane sprawozdania.

społecznego. Postulowano ponadto konieczność wypracowania i upowszechnienia samej idei partycypacji (współpraca, otwarte zasoby wiedzy, narzędzia).

Zarządzanie systemem wsparcia partycypacji publicznej w Polsce. Uczestnicy konsultacji uznali, że w zarządzaniu systemem wsparcia należy się koncentrować na wykorzystaniu „miękkich” narzędzi i na budowaniu wspólnoty. System wsparcia nie może być tworzony w ramach odgórnego czy oddolnego modelu, ale powinien mieć charakter organiczny i powstawać z istniejących sprzężeń występujących między głównymi podsystemami (zarówno oddolnymi, jak i odgórnymi). Niemniej jednak powinno istnieć ogniwo spajające system – gospodarz systemu (raczej umiejscowiony na poziomie centralnym), który powinien koordynować wykorzystanie zasobów (używając „miękkich” technik zarządczych), animować działania różnych aktorów, wspierać inicjatywy sieciujące. Istotna kwestia poruszana podczas spotkań dotyczyła sposobów wspierania i animowania działań partycypacyjnych z poziomu centralnego, które *de facto* następują na poziomie lokalnym. Zwracano także uwagę na ryzyko „autonomizacji” pojęcia partycypacji, podczas, gdy partycypacja publiczna jest przede wszystkim *sposobem* rządzenia i kształtowania różnych dziedzin życia publicznego, nie zaś samodzielnym obszarem działania.

Szkolenia dotyczące narzędzi i metod partycypacji obywateli. Podkreślając istotność szkoleń w zakresie partycypacji, uczestnicy konsultacji zwracali uwagę na ich niewielką ofertę oraz konieczność kształcenia szkoleniowców i zwiększania udziału zainteresowanych mieszkańców w takich szkoleniach. Szczególnie rekomendowano zorganizowanie ogólnopolskiego kongresu edukatorów partycypacji publicznej i społecznej, który uzyska następnie charakter cykliczny. Celem kongresu będzie wypracowanie założeń systemu gromadzenia i obiegu informacji o szkoleniach, czyli bazy szkoleń z partycypacji. Zadaniem kongresu powinno być również utworzenie katalogu celów szkoleń i wskaźników ich osiągnięcia.

Konferencje i seminaria na temat partycypacji publicznej w Polsce. Uczestnicy konsultacji zwracali uwagę na potrzebę organizacji takich wydarzeń raczej w ramach obszarów tematycznych (branżowych) niż dotyczących ogólnie uczestnictwa obywateli w życiu publicznym. Sensowność i skuteczność konferencji i seminariów zależy od sposobu ich zorganizowania i tematyki tego typu spotkań. Uczestnicy konsultacji podkreślali, że konferencje muszą mieć konkretną tematykę (którą nie może być partycypacja sama w sobie) i powinno się je prowadzić z wykorzystaniem narzędzi i technik partycypacji.

Spotkania i wizyty studyjne jako narzędzia podnoszenia poziomu partycypacji publicznej. Uczestnicy konsultacji za szczególnie potrzebne uznali spotkania tematyczne. Jako istotne elementy wskazali również samą ich organizację i rzeczywiste zaangażowanie po stronie zarówno organizatorów, jak i uczestników. Rekomendowano także tworzenie możliwości uczestnictwa różnych grup społecznych w spotkaniach i wizytach studyjnych (młodzież i seniorzy).

Dobre praktyki partycypacji publicznej. Konsultacje wykazały, z jednej strony, konieczność i przydatność gromadzenia dobrych praktyk, z drugiej zaś strony

– niewystarczającą wiedzę na ich temat wśród samorządów i mieszkańców. Zwracano uwagę na potrzebę wykorzystania tego zasobu w propozycjach systemowych. Postulowano ponadto konieczność utworzenia jednej bazy dobrych praktyk – systematycznej, scentralizowanej, z możliwością tworzenia konkursów na praktyki o najwyższej jakości, z odpowiednimi wskaźnikami oceny. Podkreślano także konieczność wspierania osób i podmiotów wdrażających dobre praktyki, zwłaszcza liderów i jednostki samorządu terytorialnego.

Aktywność animatorów partycypacji publicznej. Uczestnicy konsultacji podkreślali potrzebę obecności osób pełniących taką funkcję w każdej jednostce samorządu terytorialnego, wskazując istotne kompetencje animatorów, szczególnie umiejętność zarządzania informacją, budowania relacji, tworzenia partnerstw i synergii społecznej. Rekomendowano utworzenie ogólnopolskiego systemu kształcenia i wsparcia dla animatorów partycypacji. Podmiot odpowiedzialny za ich kształcenie powinien zatrudnić badaczy i praktyków związanych z zagadnieniem partycypacji publicznej. Głównym zadaniem takiej placówki powinno być opracowanie wystandaryzowanej oferty edukacyjnej, opartej na takich ideach, jak samorządność, dialog obywatelski, społeczeństwo obywatelskie, narzędzia partycypacji, partnerstwo.

Prowadzenie badań na temat partycypacji publicznej w Polsce. Podczas konsultacji zwracano uwagę na krótkofalowość, nieporównywalność i fragmentaryczność badań z tego zakresu, postulując konieczność udostępniania i upubliczniania prac badawczych, szczególnie tworzenie baz danych i repozytoriów, w których będą przechowywane zarówno surowe dane, jak i raporty z badań i opracowania.

Audyt partycypacyjny w gminach (niezależne, zewnętrzne badania procesów partycypacji publicznej w konkretnej jednostce samorządu terytorialnego wykonywane na jej zlecenie). Uczestnicy konsultacji rekomendowali tutaj raczej upowszechnianie partycypacji niż same działania audytowe, szczególnie istotne w małych miejscowościach. Proponowano rozwiązania oparte na wykorzystaniu licznika partycypacji i udziale organizacji pozarządowych.

Rozwój, promocja i ewaluacja metod i narzędzi partycypacji. Uczestnicy konsultacji skupili się tutaj raczej na zagadnieniach związanych z upowszechnianiem partycypacji, sama ewaluacja nie znalazła bowiem ich uznania jako istotne narzędzie. Sformułowane rekomendacje dotyczyły głównie kultury współpracy i wartości, jakie niesie współuczestnictwo i współdecydowanie.

Platforma edukacyjno-informacyjna. Podczas konsultacji platforma była rozpatrywana tylko jako narzędzie komunikowania i informowania o partycypacji publicznej – sugerowano głównie skupienie jej aktywności na działaniach edukacyjnych. Wskazywano co najmniej dwa możliwe rozwiązania: utrzymanie stanu obecnego (wielość różnych narzędzi) lub powstanie nowego narzędzia – platformy, najlepiej z połączenia (fuzji) dwóch największych obecnie działających portali: decydujemyrazem.pl i partycypacjaobywatelska.org.pl.

Akademia lokalnej polityki publicznej (rodzaj oferty doskonalenia zawodowego w zakresie partycypacji publicznej w tworzeniu lokalnych polityk przez uczestnictwo w warsztatach, seminariach i szkoleniach). Uczestnicy konsultacji zaproponowali utworzenie takiej instytucji domyślnie przy gospodarzu systemu wsparcia partycypacji publicznej, sugerując ponadto opracowanie na poziomie centralnym modelu edukacyjnego partycypacji publicznej (MEPP). Kształcenie animatorów odbywałoby się z wykorzystaniem specjalnych pakietów edukacyjnych. Na poziomie lokalnym zaproponowano utworzenie sieci lokalnych akredytowanych edukatorów – upowszechniających partycypację i korzystających z wypracowanych pakietów.

Edukacja obywatelska. Podczas konsultacji podkreślono konieczność prowadzenia w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych edukacji do partycypacji, co mogłoby się odbywać przez: włączanie mechanizmów partycypacyjnych w funkcjonowanie szkoły (uczenie przez doświadczenie, istotne zmiany w sposobie zarządzania szkołą, będące sposobem uczenia się uczestnictwa w życiu publicznym przez realne uczestnictwo w życiu szkoły), rozwijanie wiedzy o prawach i możliwościach udziału w życiu publicznym w ramach przedmiotu „wiedza o społeczeństwie”. Zwrócono także uwagę na kształcenie w zakresie partycypacji w szkołach wyższych. Podkreślano ponadto potrzebę prowadzenia wspólnej edukacji urzędników i dyrektorów szkół na temat partycypacji, kształtowania kompetencji nauczycieli w tym zakresie oraz umożliwiania aktywności organizacji pozarządowych w szkołach i działania młodzieży w mediach lokalnych. Istotne kwestie, które powinny być zawarte w obszarze edukacji obywatelskiej, dotyczą także kształcenia liderów.

2.2.2. Konsultacje Białej Księgi

Projekt Białej Księgi udostępniono do konsultacji społecznych na portalu projektu „Decydujemy razem” i na stronach internetowych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Ponadto informację o konsultacjach ogłoszono na portalu ngo.pl i wysłano do wszystkich uczestników spotkania „Rzeczpospolita Lokalna”, a także do osób, które deklarowały zainteresowanie tym wydarzeniem, ale nie mogły wziąć w nim udziału. Drugiego czerwca 2014 roku – po zakończeniu otwartego procesu zgłaszania opinii (który trwał od 13 do 30 maja 2014 roku) – odbyło się spotkanie Grupy Strategicznej projektu, w którym uczestniczyli między innymi przedstawiciele Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej. Na spotkaniu przedyskutowano projekt Białej Księgi i zgłoszone do niego uwagi, które wpłynęły w otwartym procesie zgłaszania opinii.

Wnioski dotyczące założeń systemu wsparcia partycypacji publicznej i rekomendowanych działań można podsumować następująco:

- ▶ Według przedstawiciela Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, realizowane na szczeblu centralnym funkcje gospodarza systemu – koordynacja wykorzystania zasobów, animowanie działań różnych aktorów, wspieranie działań sieciujących w obszarze partycypacji publicznej – nie powinny i nie mogą być zlokalizowane w resorcie administracji i cyfryzacji ze względu na brak dostatecznej podstawy prawnej, której nie dostarcza ani *Ustawa o działach administracji rządowej*, ani *Ustawa o Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego*. Z tych samych powodów roli gospodarza systemu nie można przypisać również żadnemu innemu ministerstwu.
- ▶ Ponieważ partycypacja publiczna jest kwestią horyzontalną, która nie należy do kompetencji pojedynczego ministerstwa, jej wspieranie powinno być realizowane przez poszczególnych ministrów w obszarach należących do ich kompetencji. Organem koordynującym działania ministrów jest Rada Ministrów. Ciałem, które – według przedstawiciela Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju – mogłoby być realizatorem „miękkiej” koordynacji działań wspierających partycypację publiczną realizowanych przez poszczególne ministerstwa, jest Rada Działalności Pożytku Publicznego.
- ▶ Powołanie w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego zespołu zajmującego się partycypacją publiczną zostało ocenione przez przedstawiciela Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji – na podstawie dotychczasowych doświadczeń – jako rozwiązanie skazane na niepowodzenie i potencjalnie fasadowe. Należałoby raczej dążyć do tego, aby kwestie związane z partycypacją publiczną zostały podjęte w ramach pracy istniejących zespołów komisji wspólnej (w pierwszej kolejności Zespołu do spraw Administracji Publicznej) i jej posiedzeń plenarnych.
- ▶ Według przedstawiciela Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, funkcje o charakterze opiniodawczo-doradczym i rzeczniczym dotyczące wspierania partycypacji publicznej nie muszą być zinstytucjonalizowane w jednym gremium, ale mogą być realizowane w ramach komplementarnych działań istniejących ciał – Rady Działalności Pożytku Publicznego oraz Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Rada Działalności Pożytku Publicznego podejmowała już zagadnienia związane z partycypacją publiczną – działający w jej ramach Zespół do spraw Dialogu i Współpracy, którego członkami są między innymi przedstawiciele pięciu korporacji samorządowych, inicjował na przykład badanie efektywności mechanizmów konsultacji społecznych. Kluczowe dyskusje powinny być jednak zaplanowane na forum plenarnym obu tych instytucji.
- ▶ W związku z tym istotna jest komunikacja między Radą Działalności Pożytku Publicznego a Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego, której należałoby nadać ramy formalne (to znaczy wskazać, w którą stronę mają przepływać określone informacje), przy czym – według przedstawiciela Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju – Rada Działalności Pożytku Publicznego (jako ciało mające szerzej określone i mniej sformalizowane kompetencje) powinna stanowić w tej komunikacji „główne odniesienie”.

Powyższe wnioski są ogólnie spójne z uwagą, która wpłynęła w otwartym procesie zgłaszania opinii, że Rada Działalności Pożytku Publicznego jest lepszym wyborem niż Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego lub powoływanie nowego ciała, które zajmowałoby się partycypacją publiczną.

- ▶ W dokumentach strategicznych powinny być uwzględnione wskaźniki związane z partycypacją publiczną.
- ▶ Należy zróżnicować instrumenty wsparcia partycypacji publicznej kierowane do podmiotów o różnym stopniu zaawansowania we wdrażaniu zasad partycypacji publicznej (na przykład uwzględnić odmienne potrzeby początkujących i doświadczonych jednostek samorządu terytorialnego).
- ▶ Istotne jest rozróżnienie odbiorców działań ze względu na ich możliwości, ograniczenia i potrzeby, szczególnie związane z wiekiem (na przykład uwzględnienie specyfiki grupy osób w wieku sześćdziesięciu i więcej lat), i odpowiednie dostosowanie działań.
- ▶ W działaniach dotyczących środowiska szkolnego należy uwzględnić rodziców uczniów.
- ▶ Należy stworzyć programy wsparcia konkretnych działań edukacyjno-partycypacyjnych realizowanych przez szkoły we współpracy z innymi partnerami.

Ponadto w otwartym procesie zgłaszania uwag przekazano:

- ▶ opinię negującą tworzenie funkcji i usług o charakterze centralnym – jako przejaw monopolizacji (na przykład w wypadku akademii lokalnej polityki publicznej, z czym jednak trudno się zgodzić, gdyż dostarczanie usługi ze szczebla centralnego nie wyklucza oferowania podobnych usług lokalnie, ale może sprzyjać nadaniu rangi i wytyczaniu standardów),
- ▶ opinię kwestionującą posługiwanie się w obszarze wsparcia partycypacji publicznej kategoriami popytu i podaży (uznano, że lepiej jest używać języka opisowego i raczej mówić o adekwatności oferty do potrzeb oraz o jej jakości),
- ▶ uwagę wskazującą brak w Białej Księdze propozycji zmian w prawie, w tym związanych z jawnością i przejrzystością funkcjonowania organów publicznych (choć kwestie te są ważne z punktu widzenia relacji „władza – obywatel”, nie uznano za zasadne rozwijania tego wątku i poszerzania zakresu tematycznego *Białej Księgi wsparcia partycypacji publicznej*).

2.3. Propozycje zmian prawno-instytucjonalnych partycypacji publicznej¹⁰

Równolegle do prac nad systemem wsparcia partycypacji publicznej w Polsce – produktem projektu „Decydujemy razem” – powstają w kraju zaawansowane projekty zmian prawno-instytucjonalnych, których celem jest zwiększenie zakresu włączania obywateli w procesy podejmowania decyzji na poziomie poszcze-

¹⁰ Na podstawie tekstu analitycznego autorstwa Filipa Pazderskiego, przygotowywanego do publikacji przez Instytut Spraw Publicznych w ramach *Bilansu monitoringu prawa 2013*.

gólnych jednostek samorządu terytorialnego (zarówno osób niezrzeszonych, jak i sformalizowanych grup społecznych czy organizacji). Mamy tutaj na myśli prezydencki projekt ustawy i regulacje w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

- *Projekt prezydencki*

Aby wzmocnić współpracę w zarządzaniu sprawami publicznymi na poziomie lokalnym, w sierpniu 2013 roku Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przekazał do laski marszałkowskiej projekt przygotowanej *Ustawy o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw*¹¹. Ustawa ta zawiera propozycje nowoczesnych rozwiązań aktywizowania obywateli do partycypacji publicznej, wprowadzając zmiany w funkcjonujących ustawach samorządowych, szczególnie dotyczące tworzenia nowych form współpracy różnych podmiotów działających na poziomie jednostek administracji lokalnej.

Do najważniejszych kwestii podjętych w projektowanej ustawie, które służą zwiększeniu udziału mieszkańców w rozwiązywaniu lokalnych problemów, należą:

- ▶ wzmocnianie współpracy międzysektorowej w jednostkach samorządu terytorialnego, zwłaszcza przez wprowadzenie nowych form samoorganizacji obywateli w celu działania na rzecz lokalnego rozwoju – stowarzyszenia i komitetu aktywności lokalnej,
- ▶ tworzenie na poziomie powiatów konferencji rozwoju regionalnego jako forum współpracy między lokalną administracją samorządową a podmiotami gospodarczymi – przez nowelizację *Ustawy o izbach gospodarczych*.

Prezydencki projekt ustawy wprowadza również inne rozwiązania propartykypacyjne, szczególnie istotne z punktu widzenia mieszkańców. Pierwszym z nich jest lokalne wysłuchanie publiczne, zdefiniowane jako forma konsultacji społecznych – sposób wyrażania opinii na konkretny temat, niemający charakteru dyskusji i uzgodnień – ze wskazaniem katalogu projektów i uchwał, które muszą być poddane wysłuchaniu lokalnemu (statut, budżet, wieloletni plan inwestycyjny). Wysłuchanie publiczne może być istotnym narzędziem zwiększenia motywacji obywateli do uczestnictwa w życiu publicznym gminy, zwłaszcza gdy gromadzone opinie będą wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji. Drugim istotnym narzędziem wspierającym partycypację jest ustawowe uregulowanie lokalnej inicjatywy uchwałodawczej.

- *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność*

Rozwiązania proponowane w *Ustawie o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw* szczególnie mogą sprzyjać przygotowywanym inicjatywom w zakresie wykorzystania na rzecz lokalnego rozwoju środków pochodzących z polityki spójności Unii

¹¹ Druk sejmowy nr 1699 – <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/FAD897F9D8FE723AC1257BE300319B45/%24File/1699.pdf> [dostęp: 30 marca 2014 roku].

Europejskiej. Komisja Europejska zaproponowała bowiem w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2014–2020 stosowanie dwóch instrumentów: rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (*community-led local development*) i zintegrowanych inwestycji terytorialnych.

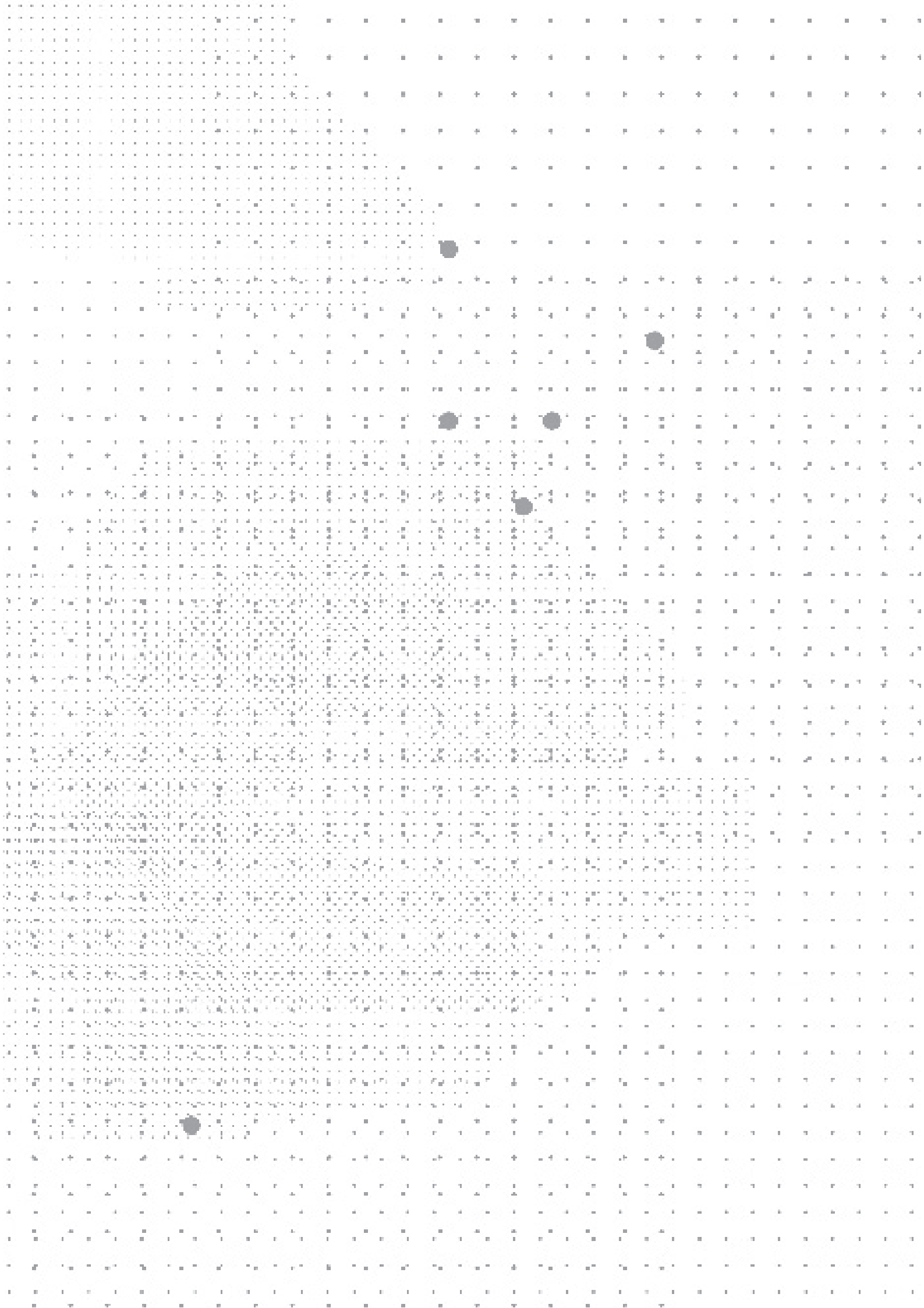
Rozwój lokalny kierowany przez społeczność¹², powstały na podstawie przetestowanego na obszarach wiejskich podejścia LEADER, oznacza realizację strategii rozwoju lokalnego polegającą na wdrażaniu spójnej grupy działań, których cele mają charakter związany z zaspokojeniem lokalnych potrzeb, szczególnie zrównoważonego wzrostu i włączenia społecznego. Miejscowa społeczność może samodzielnie zaprogramować środki skierowane na rozwój lokalny i zarządzać powstałym w ten sposób programem. Istotne dla tego instrumentu jest funkcjonowanie lokalnej grupy działania, która określa treść strategii rozwoju lokalnego i operacji finansowanych w jej ramach.

Z perspektywy tworzenia ogólnopolskiego systemu wsparcia partycypacji publicznej oba wymienione instrumenty – w połączeniu z zasadą partnerstwa przy wdrażaniu funduszy Unii Europejskiej – opierają się na szerokim uczestnictwie różnych partnerów (samorządowych, biznesowych, społecznych i obywatelskich) w realizacji działań sprzyjających lokalnemu rozwojowi i realizacji lokalnych strategii. Dlatego istotne są wszystkie inicjatywy, które wzmacniają umiejętności współdziałania, delegowania uprawnień i zadań, co jednak – przy zdiagnozowanym w Polsce niskim poziomie angażowania partnerów przez poszczególne samorządy w procesy podejmowania decyzji publicznych – może napotykać liczne przeszkody.

12 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku, ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2000.

CZĘŚĆ II

**ZAŁOŻENIA
SYSTEMU
WSPIERANIA
PARTYCYPACJI
PUBLICZNEJ**

1. Definicja systemu, jego cele, zadania i funkcje

Ogólnopolski system wspierania partycypacji publicznej tworzą instytucje publiczne i niepubliczne, które utrzymują wzajemne relacje o różnym charakterze, podejmują działania na rzecz zwiększania udziału obywateli w podejmowaniu i realizacji decyzji publicznych dopasowane do możliwości, ograniczeń i potrzeb różnych grup, uwzględniając w swoich działaniach zmieniające się okoliczności wewnętrzne i zewnętrzne oraz uwarunkowania regionalne i lokalne (ich działania są dostosowane do konkretnych sytuacji w danej społeczności i jednostce samorządu terytorialnego).

Cele systemu wsparcia partycypacji publicznej w Polsce definiuje się następująco:

- ▶ przedstawiciele administracji publicznej chcą podnosić poziom partycypacji, obywatele chcą uczestniczyć w podejmowaniu decyzji publicznych,
- ▶ przedstawiciele administracji publicznej i obywatele mają wiedzę i umiejętności służące podnoszeniu poziomu partycypacji publicznej,
- ▶ istnieją przetestowane metody i narzędzia służące podnoszeniu poziomu partycypacji publicznej, gotowe do wykorzystania w praktyce.

Do zadań systemu wspierania partycypacji publicznej będzie należeć:

- ▶ animowanie działań mających na celu wzrost kompetencji – wiedzy o partycypacji publicznej i umiejętności służących zwiększaniu uczestnictwa mieszkańców w podejmowaniu decyzji publicznych:
 - przedstawicieli władz samorządowych i urzędników samorządowych,
 - mieszkańców, ich przedstawicielstw, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych,
 - uczniów i ich rodziców, nauczycieli, dyrektorów szkół,

Podstawowe działania:

- prowadzenie szkoleń i innych form działań edukacyjnych
- organizowanie konferencji, seminariów
- organizowanie wizyt studyjnych
- organizowanie innych spotkań służących wymianie doświadczeń
- prowadzenie bezpośredniego doradztwa
- wydawanie publikacji edukacyjnych na temat partycypacji publicznej o charakterze teoretycznym i praktycznym (instruktażowym)
- wydawanie publikacji edukacyjnych na temat samorządności w szkole o charakterze teoretycznym i praktycznym (instruktażowym)
- prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści edukacyjne na temat partycypacji publicznej
- prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści edukacyjne na temat samorządności w szkole

- ▶ animowanie działań mających na celu wzrost motywacji i budujących świadomość korzyści ze stosowania rozwiązań partycypacyjnych w zarządzaniu jednostkami samorządu terytorialnego:
 - przedstawiciele władz samorządowych i urzędników samorządowych,
 - mieszkańców, ich przedstawicielstw, liderów lokalnych, przedstawiciele organizacji pozarządowych,
 - uczniów i ich rodziców, nauczycieli, dyrektorów szkół,

Podstawowe działania:

- prowadzenie szkoleń i innych form działań edukacyjnych wykorzystujących przede wszystkim aktywne formy szkoleniowe, zorientowanych na kształcenie postaw
- organizowanie konkursów
- organizowanie konferencji, seminariów
- organizowanie wizyt studyjnych
- organizowanie innych spotkań służących wymianie doświadczeń
- prowadzenie kampanii społecznych
- wydawanie publikacji propagujących partycypację publiczną
- wydawanie publikacji propagujących samorządność w szkołach
- prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści propagujące partycypację publiczną
- prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści propagujące samorządność w szkołach

- ▶ animowanie działań mających na celu utrzymywanie i rozwój zasobów wspierania partycypacji publicznej,

Podstawowe działania:

- wypracowywanie metod podnoszenia poziomu partycypacji
- opracowywanie i udostępnianie pakietów szkoleniowych
- ewaluacja działań propartycypacyjnych
- prowadzenie i udostępnianie bazy animatorów (trenerów) partycypacji publicznej
- podnoszenie kompetencji animatorów (trenerów) partycypacji publicznej
- prowadzenie i udostępnianie bazy dobrych praktyk
- prowadzenie i udostępnianie bazy narzędzi partycypacji publicznej

- ▶ animowanie działań mających na celu monitorowanie stanu partycypacji publicznej w Polsce.

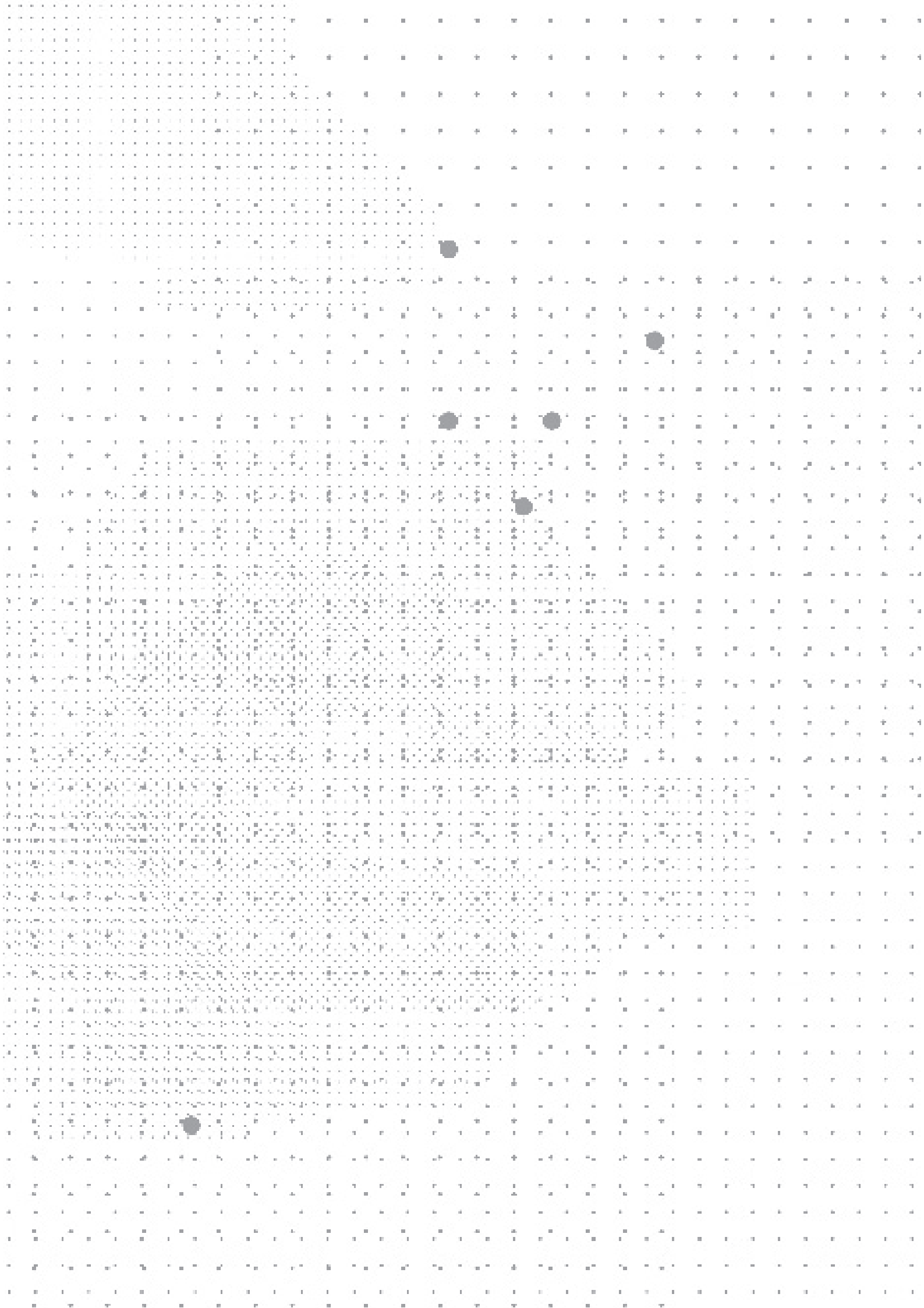
Podstawowe działania:

- prowadzenie badań
- przygotowywanie i udostępnianie systemu wskaźników umożliwiających działania *benchmarkingowe*
- wydawanie publikacji zawierających wyniki badań
- prowadzenie portalu internetowego zawierającego wyniki badań

W *Aneksie* na końcu niniejszej publikacji zamieszczono *Katalog szczegółowych działań w ramach systemu wspierania partycypacji publicznej* skonstruowany na podstawie wyników przeprowadzonych konsultacji.

Skutecznie działający ogólnopolski system wspierania partycypacji publicznej będzie realizować następujące funkcje:

- ▶ animującą – aktywizowanie, wzmacnianie i utrwalanie wszystkich działań zwiększających poziom partycypacji publicznej,
- ▶ sieciującą – wsparcie i animowanie procesu budowy sieci współpracy wszystkich podmiotów publicznych i niepublicznych, których cele wiążą się z celami systemu wspierania partycypacji publicznej,
- ▶ upowszechniającą – udostępnienie i upowszechnienie wiedzy, metod, instrumentów i narzędzi partycypacji publicznej wśród przedstawicieli administracji publicznej i mieszkańców,
- ▶ rzeczniczą – propagowanie partycypacji publicznej i identyfikowanie przeszkód w jej rozwoju,
- ▶ diagnostyczno-rozwojową – wspieranie rozwoju wiedzy na temat partycypacji publicznej w Polsce, w tym także monitoring prawa i rekomendowanie zmian prawno-instytucjonalnych,
- ▶ koordynującą – koordynacja wydatkowania środków na wspieranie partycypacji publicznej.

2. Organizacja systemu i zarządzanie

Organizacja systemu – zgodnie z postulatami formułowanymi w trakcie konsultacji – ma umożliwić przede wszystkim tworzenie warunków sprzyjających budowaniu relacji współpracy między różnymi aktorami (interesariuszami).

System wsparcia przyjmuje formę sieci podmiotów publicznych i niepublicznych, które działają na rzecz wzmocnienia procesów partycypacyjnych w Polsce. Działania na rzecz partycypacji publicznej, ze względu na ich wielość i różnorodność, będą z założenia w większości podejmowane przez członków sieci bez wzajemnej koordynacji – tak, jak to się dzieje dotychczas – i finansowane przez te podmioty ze środków samorządów terytorialnych oraz ze źródeł niepublicznych.

Na szczeblu centralnym jest jednak możliwa i potrzebna platforma służąca omawianiu i koordynowaniu działań legislacyjnych i pozalegisłacyjnych, które mają wpływ na procesy partycypacji obywatelskiej. Ważnym zagadnieniem wymagającym koordynacji jest również wydatkowanie środków publicznych na wspieranie partycypacji publicznej pochodzących ze źródeł europejskich, krajowych i regionalnych, tak aby zapewnić ich efektywne wykorzystanie, unikając finansowania działań dublujących się czy nieprzynoszących rezultatów. Proponowaną platformą wymiany informacji i doświadczeń w dziedzinie wspierania partycypacji publicznej będzie **jeden ze stałych zespołów** funkcjonujących w ramach **Rady Działalności Pożytku Publicznego**, będącej organem opiniotawczo-doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele: Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, związków samorządowych i organizacji pozarządowych. Zespół współpracuje z **Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego**, przekazując cyklicznie opinie na temat inicjatyw rządowych mających wpływ na partycypację w samorządzie lokalnym.

Rada działa we współpracy z **Forum partycypacji publicznej** – szerokim środowiskiem przedstawicieli instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i osób prywatnych zaangażowanych w działania propartycypacyjne, powstałym w ramach samoorganizacji zainteresowanych podmiotów i osób. Forum tworzy przestrzeń publiczną dla dyskusji o stanie partycypacji publicznej w Polsce i możliwościach jej wspierania.

- *Kluczowi aktorzy – uczestnicy systemu*

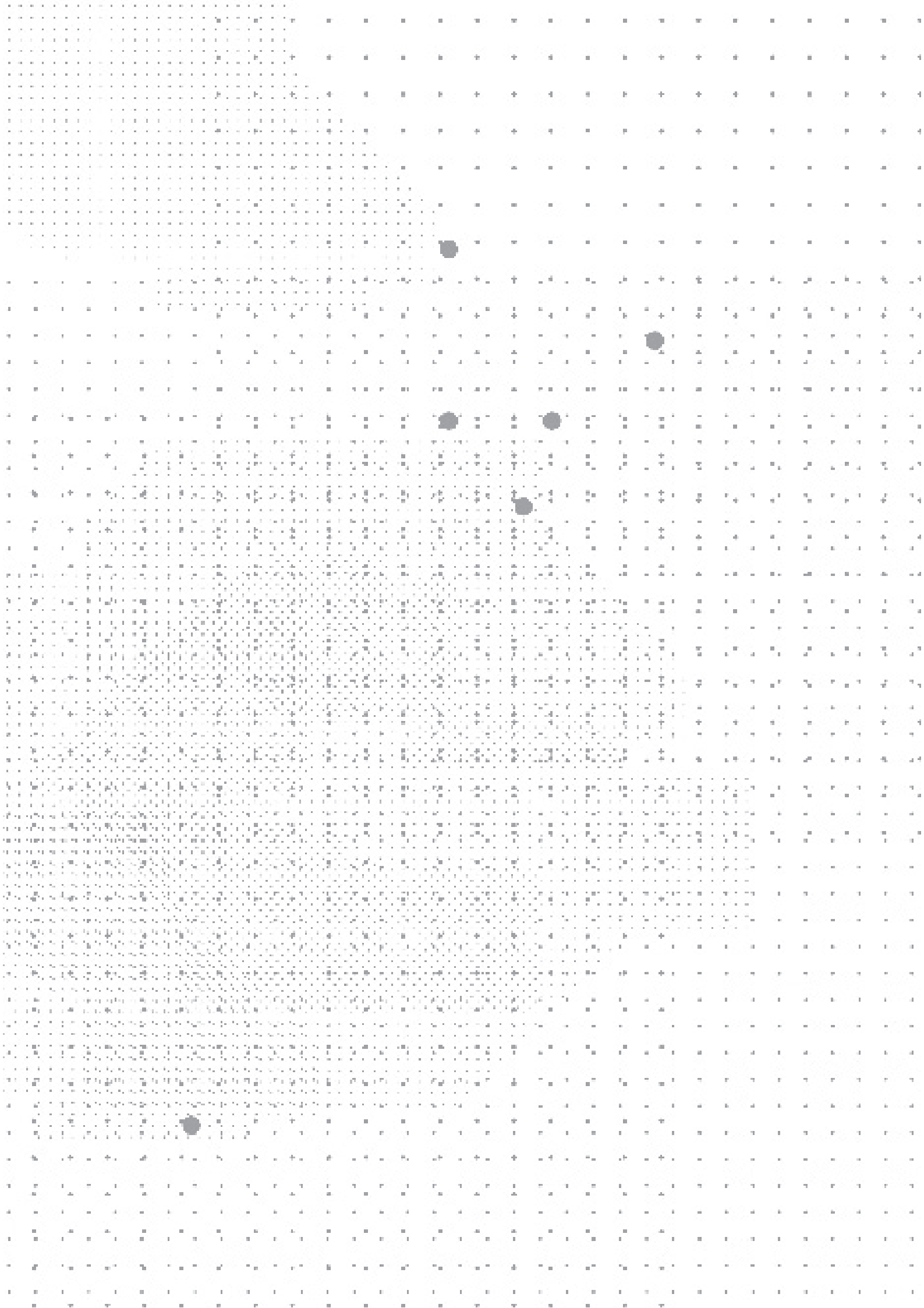
Podstawowe działania w ramach systemu (sieci) będą realizowane przez różne podmioty publiczne i niepubliczne (między innymi organizacje pozarządowe, szkoły i uczelnie), które podejmują inicjatywy na rzecz partycypacji publicznej. Z perspektywy lokalnej szczególną rolę do odegrania będą jednak miały:

- ▶ związki samorządowe,
- ▶ samorządy lokalne i regionalne.

Ważne miejsce w systemie będą również zajmować partycypacyjne działania podejmowane przez samorządy województw w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014–2020, dlatego niezbędna jest koordynacja wydatkowania środków pochodzących z tego źródła.

CZĘŚĆ III

**DALSZE KROKI
I ZOBOWIĄZANIA
KLUCZOWYCH
AKTORÓW**

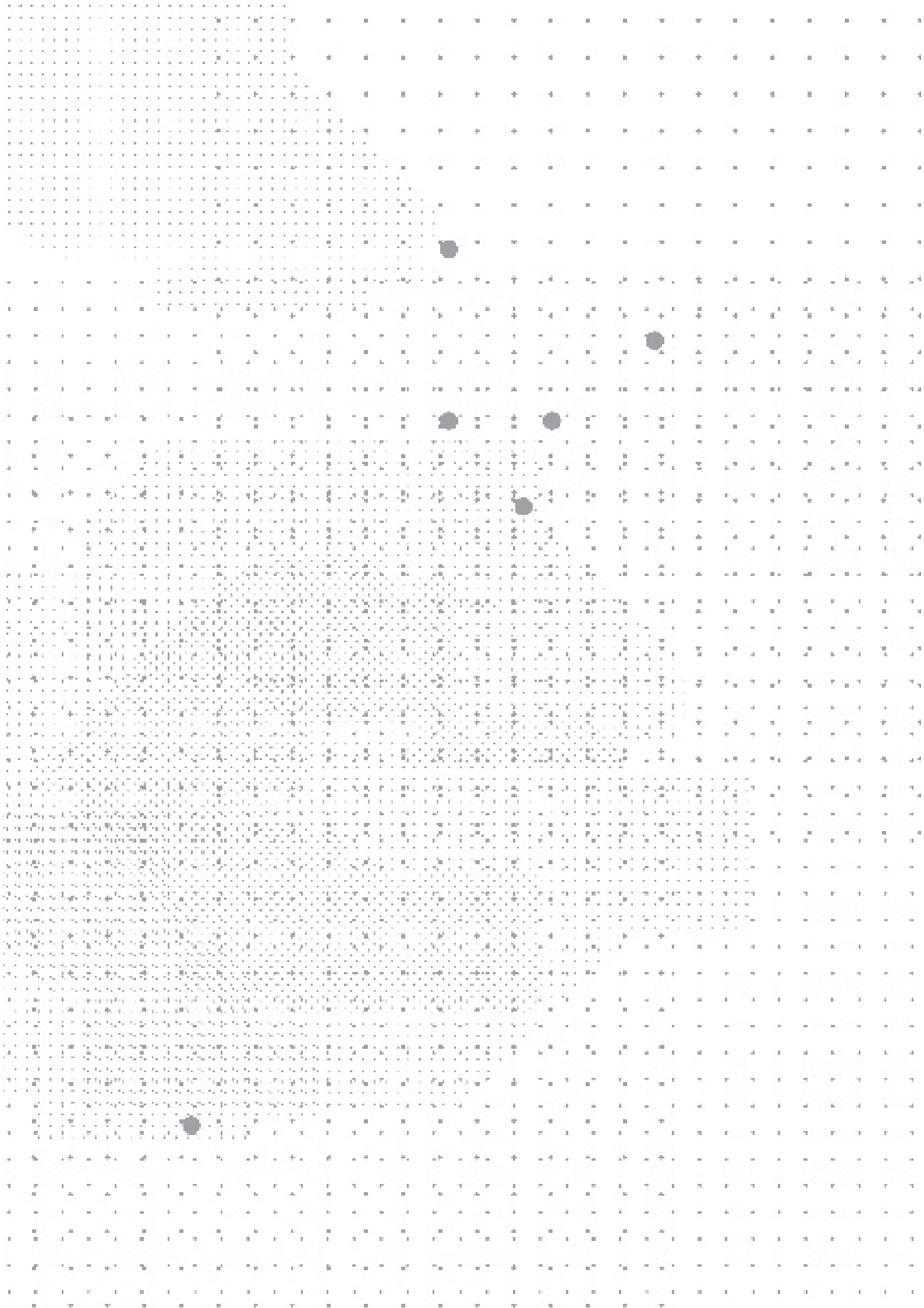

1. Stan prac i dalsze kroki

Przedstawiony kształt organizacyjny systemu został przesądzony na spotkaniu Grupy Strategicznej 2 czerwca 2014 roku, a więc w ostatnim miesiącu realizacji projektu „Decydujemy razem”. Główna zmiana w stosunku do poddanego konsultacjom społecznym projektu polega na rezygnacji z komórki organizacyjnej umocowanej w administracji szczebla centralnego, która miała pełnić funkcję gospodarza systemu¹³. Rodzi to potrzebę szczegółowego przeanalizowania jej funkcji i usług oraz wpisania ich w nowy układ organizacyjny systemu. Potrzebne jest również wypracowanie na nowo planu wdrożenia, wskazującego zadania i terminy oraz podmioty odpowiedzialne. Wymaga to uzgodnień między innymi z poszczególnymi resortami, których, niestety, nie udało się przeprowadzić przed zakończeniem realizacji projektu „Decydujemy razem”.

Przewiduje się, że Forum partycypacji publicznej, które będzie współpracować z Radą Działalności Pożytku Publicznego, zostanie powołane przez uczestników konferencji zamykającej projekt „Decydujemy razem”, która odbędzie się w czerwcu 2014 roku. Plan powołania forum zostanie nagłośniony przez szeroką akcję informacyjną i upowszechniającą, aby stworzyć szansę udziału w konferencji i włączenia się w tę inicjatywę wszystkim zainteresowanym środowiskom, podmiotom i osobom. Konferencja zostanie również wykorzystana do przeprowadzenia roboczego spotkania edukatorów partycypacji publicznej (rozumianych tutaj jako osoby, które zajmują się „edukacją do partycypacji publicznej”, czyli trenerzy, mentorzy, szkoleniowcy, animatorzy, asesorzy, konsultanci i osoby zajmujące się *coachingiem*), postulowanego przez uczestników styczniowego spotkania „Rzeczpospolita Lokalna”.

13 Czyli komórki odpowiedzialnej za: (1) monitorowanie prawa i stanu partycypacji publicznej, (2) opracowywanie planów wsparcia w relacji do istniejących zasobów finansowych, (3) sieciowanie, (4) tworzenie, przetwarzanie i udostępnianie zasobów wiedzy i informacji – która sama lub przez zlecenie zadań innym podmiotom dostarcza usług wspierających partycypację publiczną o charakterze centralnym.

2. Zobowiązania kluczowych aktorów

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

- ▶ wypracowanie planu wdrożenia systemu partycypacji publicznej w porozumieniu z poszczególnymi resortami i innymi interesariuszami,
- ▶ ujednoczenie możliwości stosowania mechanizmu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, zapewniającego warunki partycypacji publicznej – prawne umocowanie tego mechanizmu także dla obszarów miejskich,
- ▶ propagowanie i upowszechnianie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w środowiskach samorządowych,
- ▶ opiniowanie dokumentów strategicznych pod kątem ujęcia wskaźników dotyczących celów związanych ze wzrostem partycypacji publicznej.

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji

- ▶ włączenie tematyki partycypacji publicznej do zagadnień propagowanych przez Akademię Liderów Samorządowych afiliowaną przy resorcie,
- ▶ propagowanie partycypacji publicznej w funkcjonowaniu administracji publicznej w ramach współpracy z samorządami.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

- ▶ podejmowanie działań upowszechniających wymagania w zakresie podstawy programowej przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dotyczących kształtowania postaw i umiejętności,
- ▶ wdrażanie wykorzystania przez szkoły ewaluacji wewnętrznej w zakresie wymagań związanych z respektowaniem norm społecznych,
- ▶ kontynuowanie działań Ośrodka Rozwoju Edukacji w zakresie doskonalenia nauczycieli w kwestii związanej z samorządnością uczniów i partycypacją publiczną,
- ▶ włączenie rodziców w decydowanie o sprawach szkół i placówek oświatowych¹⁴,
- ▶ włączenie organizacji pozarządowych w działania szkół i placówek oświatowych.

¹⁴ W Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki jest realizowany projekt „Szkoła współpracy. Uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły”, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt ten wpisuje się w proces systemowej modernizacji szkoły, uwydatniając jej rolę w rozwoju kompetencji społecznych. Jednym z założeń projektu jest wypracowanie rekomendacji dotyczących zmian w prawie oświatowym.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

- ▶ uwzględniając autonomię uczelni, podjęcie w ramach resortu i instytucji szkolnictwa wyższego (między innymi Polskiej Komisji Akredytacyjnej, Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencji Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych, Rady Młodych Naukowców, zrzeszeń studenckich) rozmów dotyczących umacniania kwestii związanych ze współuczestnictwem i współzrządzeniem w szkołach wyższych,
- ▶ propagowanie, szczególnie przez konkursy finansowane ze środków Unii Europejskiej, samodzielnego wprowadzania przez uczelnie do programów kształcenia rezultatów kształcenia w zakresie kompetencji związanych z praktykowaniem partycypacji publicznej.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

- ▶ wspieranie powstawania i działalności organizacji pozarządowych – ze wskazaniem Funduszu Inicjatyw Obywatelskich jako programu kształtującego aktywność obywatelską oraz pobudzającego udział obywateli i organizacji pozarządowych w życiu publicznym, także przez finansowanie działalności organizacji o charakterze strażniczym (*watchdog*),
- ▶ uruchomienie nowych i wspieranie istniejących programów skierowanych do instytucji wspierających osoby starsze, które będą realizować edukację do partycypacji publicznej wśród swoich słuchaczy,
- ▶ wspieranie procesu kształcenia (szczególnie edukacji innej niż formalna) uwzględniającego kwestie szeroko pojętej partycypacji publicznej (podjęcie współpracy z organizacjami realizującymi programy w tym zakresie),
- ▶ zogniskowanie monitoringu w ramach realizacji *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* na przejawach partycypacji publicznej, w tym współpracy między organizacjami trzeciego sektora i administracją publiczną. W ramach realizowanego przez resort projektu systemowego wypracowano w formule partycypacyjnej model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych¹⁵ wraz z narzędziem służącym do pomiaru tej współpracy – Indekssem Jakości Współpracy. Jedną z płaszczyzn wyodrębnionych w modelu jest współpraca w zakresie tworzenia polityk publicznych, a więc także stosowania konsultacji społecznych.

¹⁵ „Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych – wypracowanie i upowszechnienie standardów współpracy”, realizowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wraz z partnerami w latach 2009–2011.

Zobowiązania rekomendowane

Konwent Marszałków Województw Rzeczypospolitej Polskiej (Związek Województw Rzeczypospolitej Polskiej)

- ▶ koordynacja wydatkowania środków z regionalnych programów operacyjnych na działania wspierające partycypację publiczną o zasięgu regionalnym (po-nadwojewódzkim).

Korporacje samorządowe: Związek Powiatów Polskich, Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej, Związek Miast Polskich, Unia Metropolii Polskich

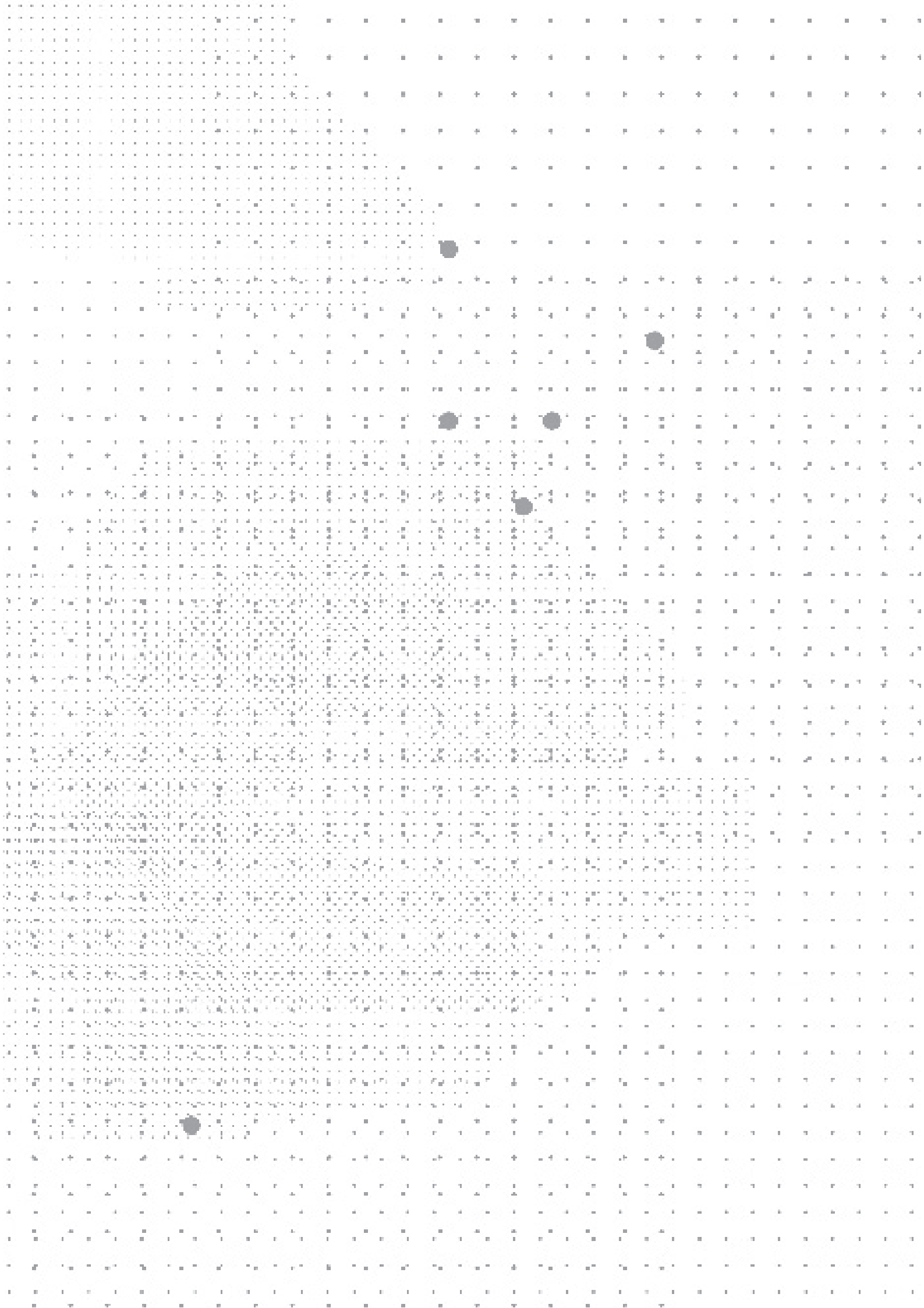
- ▶ włączenie zagadnień partycypacji publicznej do oferty szkoleniowej wszystkich korporacji samorządowych kierowanej do różnych grup pracowników samorządowych,
- ▶ włączenie do bazy dobrych praktyk (wspólne przedsięwzięcie Związku Miast Polskich, Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej i Związku Powiatów Polskich) kategorii „partycypacja publiczna” – z odesłaniem do bazy dobrych praktyk partycypacji publicznej,
- ▶ propagowanie partycypacji publicznej jako stylu zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego – rozwijanie i upowszechnianie standardów wśród jednostek samorządu terytorialnego, w tym Kanonu Lokalnych Konsultacji Społecznych, motywowanie (na przykład przez ogłaszanie konkursów),
- ▶ wspieranie samorządności w szkołach.

Ogólnopolskie Forum Organizacji Pozarządowych

- ▶ włączenie w działania rzecznicze i monitorujące kwestii międzysektorowej współpracy pozafinansowej w gminach oraz udziału organizacji pozarządowych w lokalnych procesach uchwałodawczych.

CZĘŚĆ IV

ANEKS

Katalog szczegółowych działań w ramach systemu wspierania partycypacji publicznej

Tabela 1. Wyniki konsultacji – propozycje działań niemające charakteru spornego

Działanie	Działania kierowane do przedstawicieli władz samorządowych i urzędników samorządowych	Działania kierowane do mieszkańców, ich przedstawicieli, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych	Działania kierowane do uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół
Działanie 1. Rozwijanie kompetencji, czyli wiedzy o partycypacji publicznej i umiejętności zwiększania udziału mieszkańców w podejmowaniu decyzji publicznych	Edukacja <ul style="list-style-type: none"> wspólne szkolenia na temat partycypacji z dyrektorami szkół wspólne szkolenia na temat partycypacji z mieszkańcami edukacja samorządowców w zakresie dobrych praktyk – aby zachęcać i przygotowywać do ich wdrażania 	<ul style="list-style-type: none"> wzmocnienie liderów społecznych wspólne szkolenia na temat partycypacji z przedstawicielami władz samorządowych i urzędnikami samorządowymi szkolenia o budżecie obywatelskim dla rad osiedli szkolenia dla mieszkańców mogą przybrać formę konsultacji na konkretny temat – edukacja w działaniu inne formy szkoleń (jak przyciągnąć mieszkańców, zwykłych ludzi, do sali szkoleniowej – może szkolić na podwórkach?) edukacja mieszkańców w zakresie dobrych praktyk – aby domagali się realizacji dobrych praktyk w swojej okolicy edukacja dla mieszkańców (jak mówić i pisać o partycypacji językiem korzyści?): szkolenia, spotkania w sołectwach i radach osiedli, inicjatywy sąsiedzkie 	<ul style="list-style-type: none"> wprowadzenie edukacji o partycypacji publicznej do systemu edukacji edukacja obywatelska w szkołach przez doświadczenie – wzmocnianie wszelkich form samorządności w szkołach włączanie młodzieży w partycypacyjne działania („wykształcenie właściwych odruchów”) wzmocnianie młodych liderów, kształcenie młodych liderów w szkołach edukacja na temat partycypacji w szkołach specjalnych wspólne szkolenia na temat partycypacji dyrektorów szkół z przedstawicielami władz samorządowych i urzędnikami samorządowymi kształcenie kompetencji społecznych nauczycieli
Działanie 2. Budowanie motywacji i propagowanie idei – rozwijanie świadomości korzyści z partycypacji publicznej			

<p>Akademia lokalnej polityki publicznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • powołanie akademii lokalnej polityki publicznej przy instytucji centralnej • placówka centralna powinna zatrudniać międzydiscyplinarny zespół osób związanych z partycypacją publiczną: badaczy, praktyków, akademików (zespół może powoływać podzespoły do poszczególnych zagadnień) • głównym celem i zadaniem zespołu jest wypracowanie modelu edukacyjnego dla partycypacji publicznej – dotyczy to strony zarówno samorządowej, jak i obywatelskiej • poziom centralny akademii lokalnej polityki publicznej jest odpowiedzialny za: <ul style="list-style-type: none"> – wykształcenie środowiska edukatorów w wymiarze oferty edukacyjnej – przygotowanie pakietów edukacyjnych – propagowanie idei i pojęcia partycypacji publicznej – tworzenie środowiska samorządowców przekonanych do idei partycypacji (przykłady, wizyty studyjne, seminaria) – stworzenie otwartej stałej oferty edukacyjnej – tworzenie i wspieranie całego systemu lokalnych partnerów – wspieranie włączania idei partycypacji publicznej do oficjalnego systemu oświatowego • lokalni partnerzy we współpracy z poziomem centralnym propagują partycypację na poziomie lokalnym, korzystają z pakietów edukacyjnych wypracowanych na poziomie centralnym, są zamawiani przez gminy do wsparcia i wypracowania narzędzi partycypacji • gminy mogą zgłaszać zapotrzebowanie na usługę edukacyjno-wdrożeniową i partner lokalny w porozumieniu z poziomem centralnym realizuje taką usługę (finansowanie takiej usługi powinno być w systemie mieszanym, czyli częściowo krajowe i częściowo gminne)
<p>Konferencje, seminaria</p>	<ul style="list-style-type: none"> • konferencje i seminaria dotyczące partycypacji publicznej powinny mieć podstawę w specyficznych problemach omawianych z perspektywy partycypacji • większe zaangażowanie w organizację konferencji i seminariów przedstawicieli społeczności lokalnej, w tym reprezentantów grup, które rzadko uczestniczą w tego typu wydarzeniach: organizacja konferencji i seminariów metodami partycypacyjnymi jako poszerzenie zakresu i siły współuczestnictwa, organizacja konferencji i seminariów jako działanie społeczne, wolontariackie • szkolenia w działaniu dotyczące partycypacyjnych form prowadzenia konferencji i seminariów • przygotowanie poradnika na temat organizowania konferencji i seminariów metodami partycypacyjnymi • gromadzenie i upowszechnianie przykładów dobrych praktyk w zakresie organizacji konferencji i seminariów metodami partycypacyjnymi • odkrywanie i wykorzystywanie nieoczywistych przestrzeni dla konferencji i seminariów
<p>Wizyty studyjne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • budowanie sieci współpracy lokalnych instytucji i podmiotów, co ułatwia wykorzystywanie wizyt studyjnych jako narzędzia umożliwiającego wymianę informacji, wiedzy i doświadczeń • organizowanie szkoleń dla podmiotów oferujących zadanie w tej formie, obejmujących metodologię wizyty studyjnej • uruchomienie platformy informacji o organizatorach wizyt studyjnych, zawierającej opis miejsca (podmiotu) i specyfiki, realizowanych zadań, danych kontaktowych oraz rekomendacje • uczestnikami wizyt studyjnych powinni być szczególnie samorządowcy, młodzież, seniorzy

<p>Działanie 3. Utrzymanie i rozwój zasobów wspierania partycypacji publicznej</p>	<p>Animatorzy</p> <ul style="list-style-type: none"> • animator partycypacji publicznej – formalny lub nazwany – powinien funkcjonować w każdej jednostce samorządu terytorialnego; w sytuacji braku środków należy dążyć na przykład do zawierania przez kilka niewielkich jednostek samorządu terytorialnego umów o zatrudnienie animatora partycypacji publicznej w formie wspólnie realizowanego zadania publicznego – ważną rolę mogą odegrać w tym systemie lokalne grupy działania, pełniące funkcje inkubacyjne dla lokalnej partycypacji publicznej i oparcia pracy animatora, podobnie organizacje pozarządowe, a nawet instytucje samorządowe (szkoły, biblioteki, ośrodki pomocy społecznej) • lokalni animatorzy uzyskują wsparcie i edukację z poziomu centralnego, otrzymując jednocześnie formalną akredytację, dzięki czemu podnoszą swój status w środowisku lokalnym • określenie kompetencji animatorów partycypacji publicznej – wiedza, umiejętności, postawy • opracowanie systemu edukacji członków korpusu – programy szkoleniowe • opracowanie systemu superwizji dla animatorów partycypacji publicznej • rekomendacje, referencje, wpis na listę animatorów „na wniosek organizacji” • stworzenie narzędzia – bazy korpusu – na poziomie regionalnym (sugestia: może urząd marszałkowski?) • wpisanie doradców, trenerów i animatorów partycypacji publicznej na listę zawodów • szukamy ogólnopolskiej „spinki” – organizacji, która zechciałaby wziąć na siebie ciężar edukacji, wspierania i gromadzenia, czyli stworzenia korpusu • ustanowienie oddzielnej ścieżki edukacyjnej i certyfikacyjnej dla doradców i trenerów partycypacji publicznej
<p>Dobre praktyki</p> <ul style="list-style-type: none"> • stworzenie jednej – usystematyzowanej i scentralizowanej – bazy dobrych praktyk: <ul style="list-style-type: none"> – wystandardyzowanej (według klarownych i wyśrubowanych kryteriów) – propagowanej (medialnie, wśród organizacji pozarządowych i samorządów) – prestiżowej (pod patronatem na przykład Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej) – finansowanej i prowadzonej przez administrację na szczeblu centralnym • baza powinna być ogólnopolska, ale z zakładkami regionalnymi • propagowanie powielania i testowania dobrych praktyk w nowych gminach: <ul style="list-style-type: none"> – wspieranie liderów lokalnych (między innymi Szkoła Liderów, Akademia Sołtysów) – tworzenie systemu przekazywania kompetencji przez wsparcie kaskadowe (piramidę): twórcy (realizatorzy) dobrej praktyki wspierają następców naśladowców, ci zaś następnie wspierają kolejnych – nagradzanie najlepszych i najbardziej zaangażowanych w realne upowszechnianie • zapewnienie wsparcia medialnego dla dobrych praktyk: edukowanie dziennikarzy, długofalowa współpraca z mediami • motywowanie młodzieży do wdrażania dobrych praktyk – otworzyć młodzieży dostęp do udziału (realizacji), umożliwić aktywność • włączanie organizacji pozarządowych do współpracy na zasadach partnerskich, zlecenie wdrażania dobrych praktyk na terenie gminy, wspieranie pomysłów organizacji pozarządowych, dostarczanie narzędzi 	

Platforma edukacyjno-informacyjna	<ul style="list-style-type: none"> • platforma powinna być narzędziem interaktywnym, przejrzystym i atrakcyjnym (forma graficzna, na przykład filmiki, wypowiedzi ekspertów, infografiki), z jasno wydzielonymi elementami treści podzielonymi dla konkretnych odbiorców: urzędników, mieszkańców, innych osób • oferowany przekaz powinien być jasny, używający prostego i zrozumiałego języka, szczególnie łatwego do przyswojenia przez zwykłego mieszkańca • platforma powinna zawierać konkretne ścieżki: (1) jak można zabrać głos, (2) jak można się włączyć, (3) jak wspólnie podejmować decyzje, na przykład w wypadku budżetu partycypacyjnego czy inicjatywy lokalnej, (4) kontakty, (5) system pytań i odpowiedzi, (6) możliwość skorzystania z doradztwa i konsultacji, (7) sieć współpracowników, rekomendowanych moderatorów, animatorów • strona internetowa (portal), poradnik partycypacji, między innymi z narzędziami dla mieszkańców, samorządowców i dziennikarzy, z przykładowymi scenariuszami spotkań, inspirowanymi przykładami • prowadzenie platformy – postuluje się współpracę organizacji prowadzących dwa największe portale poświęcone partycypacji, czyli Fundacji Fundusz Współpracy (www.decydujemyrazem.pl) oraz Pracowni Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” (partycypacjaobywatelska.org.pl). W prace te należy również włączyć związki samorządowe
Działanie 4. Monitorowanie stanu partycypacji publicznej w Polsce	<p>Badania poświęcone partycypacji publicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • badania powinny być prowadzone cyklicznie, aby było możliwe porównywanie wyników z kolejnych tur badawczych • należy utworzyć repozytoria zawierające wyniki badań, narzędzia i dane surowe • gminy powinny przeznaczać w regularnych odstępach czasu fundusze na prowadzenie badań • przekonywanie do użyteczności badań i przeciwdziałanie instrumentalnemu traktowaniu ich wyników – badacze po opracowaniu raportu powinni wracać w teren i przedstawiać wyniki badań lokalnej społeczności w trakcie spotkań z mieszkańcami, przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych
Narzędzia	<ul style="list-style-type: none"> • „oś czasu”, szczególnie w wypadku realizowania strategii • poprawiony licznik partycypacji publicznej • forum organizacji pozarządowych • powinny powstawać raporty roczne z udziału organizacji pozarządowych w konsultacjach

Inne zadania i kwestie	<ul style="list-style-type: none"> • audyt partycypacyjny – istotną pozytywną rolę w audycie partycypacyjnym mają do odegrania organizacje monitorujące typu <i>watchdog</i> • media obywatelskie: <ul style="list-style-type: none"> – powinni je tworzyć pasjonaci, ale dobrze wynagradzani za tę pracę (misyjność współfinansowana przez państwo) – obywatelscy dziennikarze wywodzący się z grona mieszkańców powinni aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym swojej społeczności oraz w sesjach i obradach komisji, a także umieć to przełożyć na „ludzki” język – opisać w sposób zrozumiały i interesujący, angażujący mieszkańców – powinny pokazywać punkt widzenia różnych grup wiekowych, być bliżej mieszkańców (stworzone przez mieszkańców), zarażać ideą, ukazywać pozytywne, dawać impuls do działania, inicjować procesy włączania się mieszkańców w życie swojej społeczności
-------------------------------	--

Tabela 2. Wyniki konsultacji – propozycje działań wywołujące kontrowersje (wątpliwości)

Działanie	Działania kierowane do przedstawicieli władz samorządowych i urzędników samorządowych	Działania kierowane do mieszkańców, ich przedstawicieli, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych	Działania kierowane do uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół
Działanie 1. Rozwijanie kompetencji, czyli wiedzy o partycypacji publicznej i umiejętności zwiększenia udziału mieszkańców w podejmowaniu decyzji publicznych	<p>Edukacja</p> <p>wpisanie do obowiązującego prawa samorządowego obligatoryjności szkoleń organów samorządu do partycypacji <i>versus</i> obawa przed „preregulowaniem”</p> <p>Konferencje, seminaria</p> <p>–</p>	<p>dwugłos na temat roli przedsiębiorczości: z jednej strony, kojarzona ją pozytywnie jako istotną siłę aktywizującą, z drugiej zaś strony – pojawiły się obawy związane z nadmierną ekonomizacją życia społecznego</p>	<p>ustalenie, kto powinien animować działania partycypacyjne w szkołach – kuratorium czy każda szkoła we własnym zakresie</p>
Działanie 2. Budowanie motywacji i propagowanie idei – rozwijanie świadomości korzyści z partycypacji publicznej	<p>Spotkania, wizyty studyjne</p> <p>–</p>		
Działanie 3. Utrzymywanie i rozwój zasobów wspierania partycypacji publicznej	<p>Animatorzy</p> <p>opracowanie i afilowanie ogólnopolskiego systemu kształcenia i wsparcia dla animatorów partycypacji, na przykład przy ministerstwie lub innej instytucji centralnej – podmiot odpowiedzialny powinien zatrudnić badaczy i praktyków związanych z zagadnieniem partycypacji publicznej, powinien być również reprezentatywny w zakresie sektorów (samorząd terytorialny, organizacje pozarządowe, inne środowiska); głównym zadaniem takiej placówki powinno być opracowanie systemowej oferty edukacyjnej <i>versus</i> kongres animatorów partycypacji publicznej z zadaniem zarządzania szkoleniami z partycypacji: stworzeniem bazy szkoleń, katalogu celów, ewentualnie wskaźników osiągnięcia celów (finansowanie w ramach zintegrowanych inwestycji terytorialnych i rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność)</p>		

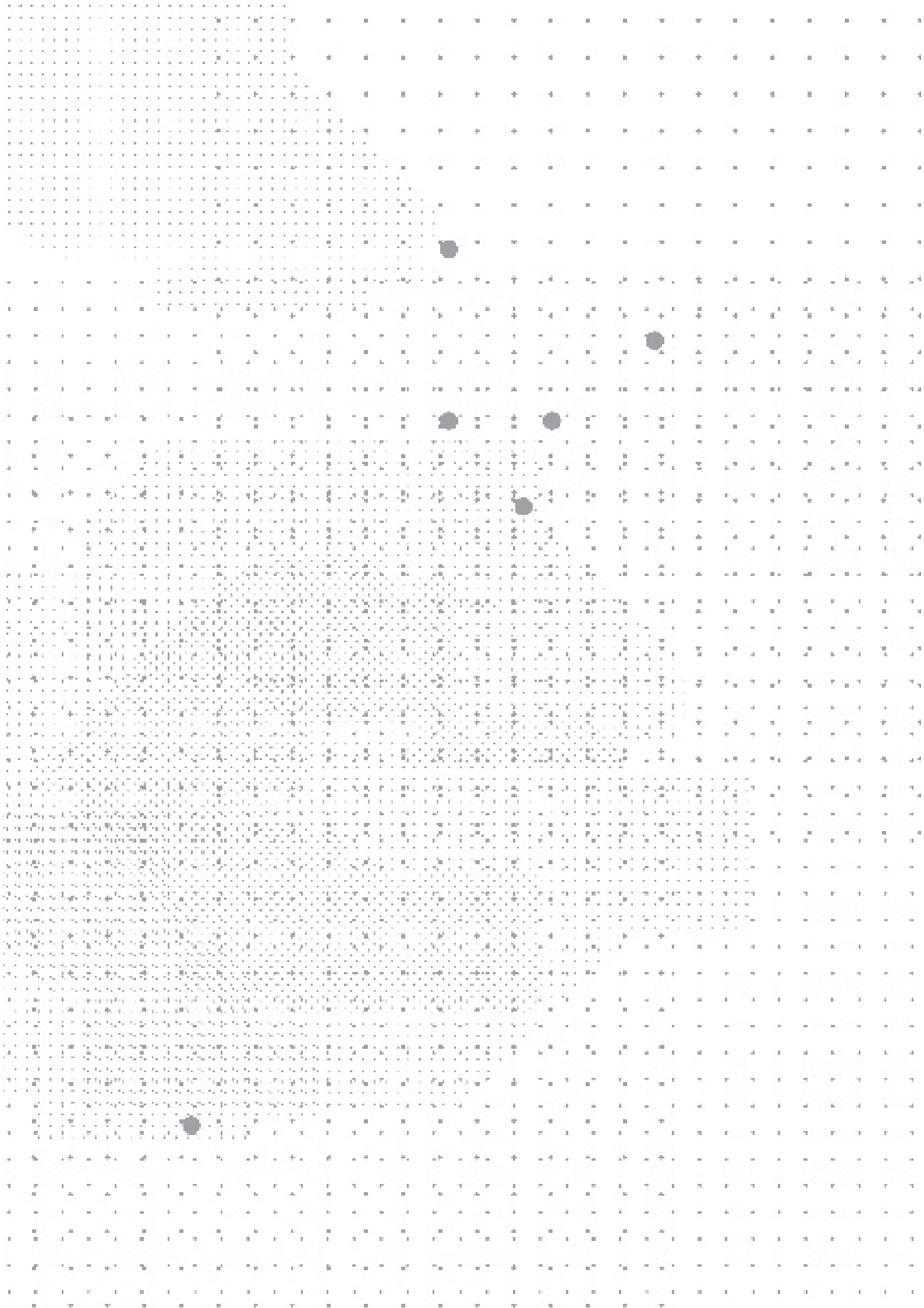
Dobre praktyki	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzanie rozwiązań partycypacyjnych „odgórnie”, przez rozwiązania systemowe i regulacje prawne (przede wszystkim punkt widzenia przedstawicieli samorządu) <i>versus</i> prowadzenie działań „oddołnych”, motywujących, z udziałem lokalnych liderów i animatorów (przede wszystkim punkt widzenia organizacji pozarządowych) • wprowadzenie do przepisów prawnych pozycji „pełnomocnika do spraw dobrych praktyk” (lidera) – obowiązek gromadzenia informacji, pośrednictwo w komunikacji „góra – dół” <i>versus</i> obawa przed „preregulowaniem” • dobre praktyki nie powinny podlegać selekcji, co wymaga dbałości o jakość dobrych praktyk przez: (1) konkursy jakości z nagrodą finansową, (2) wypracowywanie wskaźników, (3) ewaluację, (4) monitoring skutków wdrażania dobrych praktyk <i>versus</i> krytyczna ocena prezentowanych praktyk, zanim określi się je mianem „dobrych”: (1) postawić na system weryfikacji przez badania, na przykład metodą tajemniczego klienta (<i>mystery client</i>), (2) ewaluacja kandydatów na „dobre praktyki”
Platforma edukacyjno-informacyjna	ustalenie, czy powinna powstać odrębna, nowa platforma edukacyjno-informacyjna poświęcona partycypacji publicznej – co najmniej dwa możliwe rozwiązania: utrzymuje się obecny stan (wielość różnych narzędzi) lub powstaje nowe narzędzie – platforma, najlepiej z połączenia (fuzji) dwóch największych obecnie działających portali decydujmyrazem.pl i partycypacjaobywatelska.org.pl
Działanie 4. Monitorowanie stanu partycypacji publicznej w Polsce	Badania poświęcone partycypacji publicznej
–	–
Narzędzia	–

Tabela 3. Rekomendowane działania w ramach systemu

Działanie	Działania kierowane do przedstawicieli władz samorządowych i urzędników samorządowych	Działania kierowane do mieszkańców, ich przedstawicieli, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych	Działania kierowane do uczniów i ich rodziców, nauczycieli, dyrektorów szkół
<p>Działanie 1. Rozwijanie kompetencji, czyli wiedzy o partycypacji publicznej i umiejętności zwiększenia udziału mieszkańców w podejmowaniu decyzji publicznych</p> <p>Działanie 2. Budowanie motywacji i propagowanie idei – rozwijanie świadomości korzyści z partycypacji publicznej</p>	<p>Edukacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspólne szkolenia na temat partycypacji z dyrektorami szkół • wspólne szkolenia na temat partycypacji z mieszkańcami • edukacja samorządowców w zakresie sposobów zarządzania gminą • edukacja samorządowców w zakresie „dobrych praktyk” – aby zachęcać i przygotować do ich wdrażania • propagowanie partycypacji publicznej jako stylu zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego – stworzenie standardów, motywowanie (na przykład przez ogłaszanie konkursów) • zapewnianie bezpośredniego doradztwa dopasowanego do stopnia zaawansowania danego samorządu (od doradztwa dla początkujących po ewaluację działań i współtworzenie nowych innowacyjnych narzędzi) 	<ul style="list-style-type: none"> • wzmacnianie liderów społecznych (na przykład za pośrednictwem Szkoły Liderów czy Akademii Softysów) • wspólne szkolenia na temat partycypacji z przedstawicielami władz samorządowych i urzędnikami samorządowymi • szkolenia i spotkania w sołectwach lub radach osiedli prowadzone w zróżnicowanych formach, przede wszystkim odwołujących się do nauki przez doświadczenie (<i>learning by doing</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie edukacji o partycypacji publicznej do systemu edukacji • edukacja obywatelska w szkołach przez doświadczenie – wzmacnianie wszystkich form samorządności w szkołach, motywowanie • włączanie młodzieży w realne działania partycypacyjne • wzmacnianie młodych liderów, kształcenie młodych liderów w szkołach • wspólne szkolenia na temat partycypacji dyrektorów szkół z przedstawicielami władz samorządowych i urzędnikami samorządowymi • kształcenie kompetencji społecznych nauczycieli

Akademia lokalnej polityki publicznej	<ul style="list-style-type: none"> • powołanie akademii lokalnej polityki publicznej przy instytucji centralnej, zatrudniającej interdyscyplinarny zespół specjalistów partycypacji publicznej (badaczy, praktyków, akademików) • poziom centralny akademii lokalnej polityki publicznej jest odpowiedzialny za: <ul style="list-style-type: none"> – wypracowanie modelu edukacyjnego dla partycypacji publicznej (dotyczy to strony zarówno samorządowej, jak i obywatelskiej) – wykształcenie środowiska edukatorów partycypacji publicznej – prowadzenie ogólnopolskiej listy animatorów partycypacji publicznej (bazy korpusu animatorów) – wpisanie na listę wymaga rekomendacji i referencji – stworzenie stałej, otwartej oferty edukacyjnej – przygotowanie pakietów edukacyjnych – propagowanie idei i pojęcia partycypacji publicznej – tworzenie środowiska samorządowców przekonanych do idei partycypacji (przykłady, wizyty studyjne, seminaria) – tworzenie i wspieranie systemu lokalnych partnerów • lokalni partnerzy we współpracy z poziomem centralnym propagują partycypację na poziomie lokalnym, korzystają również z pakietów edukacyjnych wypracowanych na poziomie centralnym • gminy mogą zgłaszać zapotrzebowanie na usługę edukacyjno-wdrożeniową i partner lokalny w porozumieniu z poziomem centralnym realizuje taką usługę (finansowanie takiej usługi powinno być w systemie mieszanym, czyli częściowo krajowe i częściowo gminne)
Konferencje, seminaria	<ul style="list-style-type: none"> • szersze angażowanie w organizację konferencji i seminariów przedstawicieli społeczności lokalnej, w tym grup, które rzadko uczestniczą w tego typu wydarzeniach: organizacja konferencji i seminariów metodami partycypacyjnymi jako poszerzenie zakresu i siły współuczestnictwa, organizacja konferencji i seminariów jako działanie społeczne, wolontariackie • przygotowanie poradnika na temat organizowania konferencji i seminariów metodami partycypacyjnymi • gromadzenie i upowszechnianie przykładów dobrych praktyk w zakresie organizacji konferencji i seminariów metodami partycypacyjnymi
Wizyty studyjne	<ul style="list-style-type: none"> • budowanie sieci współpracy lokalnych instytucji i podmiotów, co ułatwia wykorzystywanie wizyt studyjnych jako narzędzia wymiany informacji, wiedzy i doświadczeń • profesjonalizacja organizowania wizyt studyjnych: <ul style="list-style-type: none"> – szkolenia dla podmiotów oferujących zadanie w tej formie, obejmujących metodologię wizyty studyjnej – uruchomienie platformy informacji o organizatorach wizyt studyjnych, zawierającej opis miejsca (podmiotu) i specyfiki, realizowanych zadań, danych kontaktowych oraz rekomendacje • uczestnikami wizyt studyjnych powinni być szczególnie samorządowcy, młodzież, seniorzy

<p>Działanie 3. Utrzymanie i rozwój zasobów wspierania partycypacji publicznej</p>	<p>Animatorzy</p> <ul style="list-style-type: none"> • animator partycypacji publicznej powinien funkcjonować w każdej jednostce samorządu terytorialnego, w sytuacji braku środków należy dążyć na przykład do zawierania przez kilka niewielkich jednostek samorządu terytorialnego umów o zatrudnienie animatora partycypacji publicznej w formie wspólnie realizowanego zadania publicznego • ważną rolę mogą odegrać lokalne grupy działania, pełniące funkcje inkubacyjne dla lokalnej partycypacji publicznej i oparcia pracy animatora, podobnie organizacje pozarządowe, a nawet instytucje samorządowe (szkoły, biblioteki, ośrodki pomocy społecznej) <p>Platforma edukacyjno-informacyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> • platforma powinna być narzędziem interaktywnym, przejrzystym i atrakcyjnym (forma graficzna, na przykład filmiki, wypowiedzi ekspertów, infografiki), z jasno wydzielonymi elementami treści podzielonymi dla konkretnych odbiorców: urzędników, mieszkańców, innych osób • oferowany przekaz powinien być jasny, używający prostego i zrozumiałego języka • platforma powinna zawierać konkretne ścieżki: (1) publikacje na temat partycypacji publicznej, (2) pakiety edukacyjne, (3) linki do repozytoriów (4) kontakty – baza edukatorów partycypacji publicznej, (5) system pytań i odpowiedzi: jak można zabrać głos, jak można się włączyć, jak wspólnie podejmować decyzje, na przykład w wypadku budżetu partycypacyjnego czy inicjatywy lokalnej, (6) możliwość skorzystania z doradztwa, (7) zestaw technik i narzędzi partycypacji, (8) licznik partycypacji publicznej, (9) inspirowane przykłady – baza dobrych praktyk • prowadzenie platformy – postuluje się współpracę organizacji prowadzących dwa największe portale poświęcone partycypacji, czyli Fundacji Fundusz Współpracy (www.decdujmyrazem.pl) oraz Pracowni Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” (partycypacjaobywatelska.org.pl)
<p>Działanie 4. Monitorowanie stanu partycypacji publicznej w Polsce</p>	<p>Baza dobrych praktyk</p> <ul style="list-style-type: none"> • stworzenie jednej bazy – usystematyzowanej, ogólnopolskiej, z zakładkami regionalnymi: <ul style="list-style-type: none"> – wystandardyzowanej (według klarownych kryteriów) – propagowanej (medialnie, wśród organizacji pozarządowych i samorządów) – prestiżowej • propagowanie powielania i testowania dobrych praktyk w nowych gminach – tworzenie systemu przekazywania kompetencji przez wsparcie kaskadowe (piramidę): twórcy (realizatorzy) dobrej praktyki wspierają następców naśladowców, ci zaś następnie wspierają kolejnych – nagradzanie najlepszych i najbardziej zaangażowanych w realne upowszechnianie • zapewnienie wsparcia medialnego dla dobrych praktyk: edukowanie dziennikarzy, długofalowa współpraca z mediami <p>Badania poświęcone partycypacji publicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • badania powinny być prowadzone cyklicznie, aby było możliwe porównywanie wyników z kolejnych tur badawczych • organizacja repozytoriów zawierających wyniki badań, narzędzia i dane surowe

Informacja o zidentyfikowanych zasobach

1. Zasoby projektu „Decydujmy razem”

Dzięki realizacji projektu „Decydujmy razem. Wzmocnienie mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz podejmowaniu decyzji publicznych” powstały następujące zasoby, które mogą być wykorzystane do wspierania partycypacji publicznej:

- ▶ dwie ścieżki metodyczne podnoszenia poziomu partycypacji publicznej w społecznościach lokalnych, których pilotaż przeprowadzono w 108 jednostkach samorządu terytorialnego,
- ▶ przeszkoleni trenerzy, animatorzy (partycypacji publicznej), animatorzy subregionalni, doradcy, superwizorzy, koordynatorzy gminni, powiatowi i regionalni oraz przedstawiciele władz samorządowych, organizacji pozarządowych i mieszkańcy biorący udział w działaniach wdrożeniowych na terenie 108 jednostek samorządu terytorialnego,
- ▶ Baza Dobrych Praktyk Partycypacji,
- ▶ Kanon Lokalnych Konsultacji Społecznych,
- ▶ Licznik partycypacji – narzędzie do samodzielnego pomiaru partycypacji publicznej w gminach,
- ▶ *PARTY-tura* – interaktywna gra oparta na schemacie procesu partycypacyjnego,
- ▶ metodologia monitoringu regulacji prawnych, które mają wpływ na zdolność obywateli do uczestnictwa w podejmowaniu decyzji publicznych,
- ▶ wypracowana formuła szkolenia przedstawicieli samorządu pod nazwą akademii lokalnej polityki publicznej,
- ▶ materiały (pakiety edukacyjne i szkoleniowe), w tym poradnik wdrażania partycypacji publicznej,
- ▶ publikacje i opracowania,
- ▶ materiały promocyjne,
- ▶ portal projektu: www.decdujemyrazem.pl.

● *Zaangażowane podmioty*

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju¹ (lider partnerstwa), Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, Fundacja „Partnerstwo dla Środowiska”², Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Fundacja Fundusz Współpracy.

¹ Wcześniej (do 2013 roku) Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

² Fundacja „Partnerstwo dla Środowiska” była w składzie partnerstwa w latach 2009–2012.

2. Przykłady podmiotów i działań wspierających partycypację publiczną poza projektem „Decydujmy razem”

2.1. Wprowadzenie

Poniżej przedstawiono wyniki przeglądowego sondażu (kwerendy), który służył wstępnej identyfikacji podmiotów prowadzących działania propartycypacyjne w Polsce³. Kwerenda nie miała charakteru systematycznego badania socjologicznego, jej rezultaty należy więc traktować jako ilustrację typowych działań na rzecz podniesienia poziomu partycypacji publicznej. Prezentowane wyniki mogą stać się punktem wyjścia bardziej usystematyzowanych badań o charakterze analizy podaży, przede wszystkim jednak pozwalają skoncentrować uwagę na rodzajach działań, które są podejmowane relatywnie rzadko.

- *Źródła danych*

Identyfikację podmiotów prowadzących działania mające na celu wzrost poziomu partycypacji publicznej przeprowadzono następującymi metodami:

- ▶ Poszukiwanie informacji o działaniach propartycypacyjnych w Internecie.
- ▶ Wykorzystanie stron internetowych i publikacji opisujących dobre praktyki z zakresu partycypacji:
 - www.partycypacjaobywatelska.pl,
 - *Partycypacja społeczna w Polsce. Atlas dobrych praktyk*, red. Marek Ćwiklicki, Maciej Frączek, Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej, Kraków 2013,
 - www.dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl,
 - www.prezydent.pl/witryna-obywatelska/witryna-obywatelska.
- ▶ Wskazanie poszukiwanych podmiotów przez partnerów projektu „Decydujmy razem” – Fundacji Instytut Spraw Publicznych i Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.
- ▶ Wiedza własna badacza przeprowadzającego kwerendę na temat takich podmiotów.
- ▶ Metoda „kuli śnieżnej” – wskazywanie kolejnych podmiotów w wypełnionych ankietach (w tym wypadku do większości z nich udało się dotrzeć już wcześniej podczas kwerendy).
- ▶ Pomoc jednej z wypełniających ankietę organizacji pozarządowych, która wysłała ją do swoich partnerów projektowych. Dzięki temu udało się uzyskać dodatkowo jedną ankietę od niezidentyfikowanego wcześniej podmiotu⁴.

³ Kwerenda została zrealizowana przez Fundację Instytut Spraw Publicznych. Opracowanie wyników: dr Anna Olech, Joanna Grzeszczak, Małgorzata Koziarek.

⁴ M. Przywara, *Sprawozdanie z przeprowadzonej kwerendy podmiotów prowadzących działania w zakresie partycypacji publicznej w Polsce* [mps].

Dodatkowym źródłem informacji na temat działań partycypacyjnych są dane dotyczące podmiotów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Szwajcarsko-Polskiego Mechanizmu Współpracy (tak zwanego funduszu szwajcarskiego) i Norweskiego Mechanizmu Finansowego (tak zwane fundusze norweskie). W niniejszej kwerendzie nie korzystano z tego źródła danych.

- *Przebieg kwerendy*⁵

Kwerendę prowadzono od 31 marca do 5 maja 2014 roku, zwracając się mailowo do 204 podmiotów z prośbą o wypełnienie ankiety. Otrzymano zwrot 82 ankiet (ostatecznie do analizy danych przyjęto 81 ankiet, przy czym dwie z nich zawierały wzajemnie uzupełniające się informacje z jednej instytucji, dlatego potraktowano je jak pojedynczą ankietę). W poniższej tabeli wskazano podział wysłanych i otrzymanych ankiet z uwzględnieniem sektora i rodzaju podmiotu.

Sektor	Rodzaj podmiotu	Liczba wysłanych ankiet	Liczba otrzymanych ankiet
publiczny, samorządowy	urząd gminy (miasta), w tym jednostki pomocnicze	43	15
publiczny, samorządowy	starostwo	6	3
publiczny, samorządowy	urząd marszałkowski	3	2
publiczny, samorządowy	jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego (z wyjątkiem szkół), na przykład biblioteki, ośrodki kultury, ośrodki pomocy społecznej	12	8
publiczny, samorządowy	szkoły i uczelnie publiczne i niepubliczne	28	6
publiczny, rządowy	placówki badawczo-rozwojowe	7	3
publiczny, rządowy	urzędy wojewódzkie	2	1
samorządowy	związki samorządowe	4	1
niepubliczny, niekomercyjny	organizacje pozarządowe	81	38
niepubliczny, komercyjny	firmy badawcze, doradcze i szkoleniowe	18	5
Łącznie		204	82

Dodatkowo przeprowadzono dziesięć wywiadów telefonicznych z wytypowanymi podmiotami. Ich wykaz znajduje się w tabeli poniżej.

5 *Ibidem.*

Lp.	Podmiot	Sektor	Rodzaj podmiotu
1	firma Hortus	niepubliczny, komercyjny	firmy badawcze, doradcze i szkoleniowe
2	Instytut Zachodni i Stowarzyszenie Instytut Zachodni	publiczny, rządowy	placówki badawczo-rozwojowe
3	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni	publiczny, samorządowy	jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego
4	Centrum Inicjatyw Obywatelskich, Słupsk	niepubliczny, niekomercyjny	organizacje pozarządowe
5	Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie	niepubliczny, niekomercyjny	organizacje pozarządowe
6	Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa	niepubliczny, niekomercyjny	organizacje pozarządowe
7	Gmina Głuchów	publiczny, samorządowy	urząd gminy (miasta), w tym jednostki pomocnicze
8	Miasto Radom – Centrum Komunikacji Społecznej	publiczny, samorządowy	urząd gminy (miasta), w tym jednostki pomocnicze
9	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego	publiczny, samorządowy	urząd marszałkowski
10	Krajowa Szkoła Administracji Publicznej – Ośrodek Rozwoju i Innowacji	publiczny, samorządowy	szkoły i uczelnie publiczne i niepubliczne

2.2. Działania służące wspieraniu partycypacji publicznej i ich oznaczenia

Należą tutaj działania uznane za kluczowe dla systemu wspierania partycypacji publicznej. Symbole (oznaczenia) przypisane działaniom zostaną użyte w trzeciej części niniejszego opracowania do przedstawienia liczby i charakteru działań realizowanych przez podmioty, które wzięły udział w kwerendzie.

Działanie 1.
Rozwijanie kompetencji,
czyli wiedzy o partycypacji
publicznej i umiejętności
zwiększania udziału
mieszkańców
w podejmowaniu decyzji
publicznych

Charakter działań	Działania kierowane do:		
	1.1.	1.2.	1.3.
	przedstawi- cieli władz sa- morządowych i urzędników samorządo- wych	mieszkańców, ich przedstawicielstw, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarzą- dowych	uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół
A – prowadzenie bezpośrednich działań animacyjnych w społecznościach lokalnych	1.1.A	1.2.A	1.3.A
B – prowadzenie szkoleń i innych form działań edukacyjnych	1.1.B	1.2.B	1.3.B
C – organizowanie konferencji, seminariów	1.1.C	1.2.C	1.3.C
D – organizowanie spotkań służących wymianie doświadczeń	1.1.D	1.2.D	1.3.D

E – organizowanie wizyt studyjnych	1.1.E	1.2.E	1.3.E
F – prowadzenie bezpośredniego doradztwa	1.1.F	1.2.F	1.3.F
G – wydawanie publikacji edukacyjnych na temat partycypacji publicznej o charakterze (a) teoretycznym, (b) praktycznym (instruktażowym)	1.1.G	1.2.G	1.3.G
H – wydawanie publikacji edukacyjnych na temat samorządności w szkole o charakterze (a) teoretycznym, (b) praktycznym (instruktażowym)	–	–	1.3.H
I – prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści edukacyjne na temat partycypacji publicznej (adres internetowy)	1.1.I	1.2.I	1.3.I
J – prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści edukacyjne na temat samorządności w szkole	–	–	1.3.J
K – inne działania	1.1.K	1.2.K	1.3.K

Charakter działań	Działania kierowane do:		
	2.1. przedstawicieli władz samorządowych i urzędników samorządowych	2.2. mieszkańców, ich przedstawicielstw, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych	2.3. uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół
A – prowadzenie bezpośrednich działań animacyjnych w społecznościach lokalnych	2.1.A	2.2.A	2.3.A
B – prowadzenie szkoleń i innych form działań edukacyjnych	2.1.B	2.2.B	2.3.B
C – organizowanie konkursów	2.1.C	2.2.C	2.3.C
D – organizowanie konferencji, seminariów	2.1.D	2.2.D	2.3.D
E – organizowanie spotkań służących wymianie doświadczeń	2.1.E	2.2.E	2.3.E
F – organizowanie wizyt studyjnych	2.1.F	2.2.F	2.3.F
G – prowadzenie kampanii społecznych	2.1.G	2.2.G	2.3.G
H – wydawanie publikacji propagujących partycypację publiczną	2.1.H	2.2.H	2.3.H
I – wydawanie publikacji propagujących samorządność w szkołach	–	–	2.3.I

Działanie 2.
Budowanie motywacji i propagowanie idei – rozwijanie świadomości korzyści z partycypacji publicznej

J – prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści propagujące partycypację publiczną	2.1.J	2.2.J	2.3.J
K – prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści propagujące samorządność w szkołach	–	–	2.3.K
L – inne działania	2.1.L	2.2.L	2.3.L

Działanie 3.
Utrzymywanie i rozwój zasobów wspierania partycypacji publicznej

Charakter działań

A – wypracowywanie metod podnoszenia poziomu partycypacji	3.A
B – opracowywanie i udostępnianie pakietów szkoleniowych	3.B
C – ewaluacja działań własnych	3.C
D – ewaluacja działań prowadzonych przez inne podmioty	3.D
E – prowadzenie i udostępnianie bazy animatorów (trenerów) partycypacji publicznej	3.E
F – podnoszenie kompetencji animatorów (trenerów) partycypacji publicznej	3.F
G – prowadzenie i udostępnianie bazy dobrych praktyk	3.G
H – prowadzenie i udostępnianie bazy narzędzi partycypacji publicznej	3.H
I – inne działania	3.I

Działanie 4.
Monitorowanie stanu partycypacji publicznej w Polsce

Charakter działań

A – prowadzenie badań	4.A
B – przygotowywanie i udostępnianie systemu wskaźników umożliwiających działania <i>benchmarkingowe</i>	4.B
C – wydawanie publikacji zawierających wyniki badań	4.C
D – prowadzenie portalu internetowego zawierającego wyniki badań	4.D
E – inne działania	4.E

2.3. Lista podmiotów, które wzięły udział w kwerendzie

Urzędy miast, gmin i dzielnic Warszawy

1. Urząd Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy, www.pragapld.waw.pl
2. Urząd Gminy w Głuchowie, www.gluchow.pl
3. Urząd Gminy w Płużnicy, www.pluznica.pl
4. Urząd Miasta Bydgoszczy, www.bydgoszcz.pl
5. Urząd Miasta Jasło, www.jaslo.pl
6. Urząd Miasta Krakowa, www.krakow.pl
7. Urząd Miasta Lublin, www.lublin.eu
8. Urząd Miasta Łodzi, Departament Prezydenta, Biuro do spraw Partycypacji Społecznej, www.uml.lodz.pl
9. Urząd Miasta Poznania, www.poznan.pl
10. Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej, www.konsultacje.um.warszawa.pl

11. Urząd Miasta Szczecin, Biuro do spraw Organizacji Pozarządowych, www.szczecin.pl
12. Urząd Miejski w Będzinie, www.bedzin.pl
13. Urząd Miejski w Białymstoku, www.bialystok.pl
14. Urząd Miejski w Mrągowie, www.mragowo.pl
15. Urząd Miejski w Radomiu, Centrum Komunikacji Społecznej, www.radom.pl

Urzędy powiatowe

16. Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim, www.powiatdrawski.pl
17. Starostwo Powiatowe w Myślenicach, www.myslenicki.pl
18. Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu, www.starostwo.nowy-sacz.pl

Urzędy marszałkowskie i wojewódzkie

19. Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie, www.mazowieckie.pl
20. Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, www.wrotapodlasia.pl
21. Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, www.wzp.pl

Związki samorządowe

22. Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego, Rybnik, www.subregion.pl

Jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego

23. Centrum Aktywności Seniora, Gdynia, www.cas.gdynia.pl
24. Dom Kultury Śródmieście, Warszawa, www.dks.art.pl
25. Europejskie Centrum Solidarności, Gdańsk, www.ecs.gda.pl
26. Małopolski Instytut Kultury, Kraków, www.mik.krakow.pl
27. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni, www.mopsgdynia.pl
28. Ośrodek „Brama Grodzka – teatr NN”, Lublin, www.teartnn.pl
29. Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii, www.kulturagk.pl
30. Pomorski Park Naukowo-Technologiczny, Gdynia, www.ppnt.pl

Organizacje pozarządowe

31. Białostocka Przestrzeń Publiczna, www.przestrzeń-publiczna.pl
32. Centrum Inicjatyw Obywatelskich, Słupsk, www.cio.slupsk.pl
33. Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich PISOP, Leszno, www.pisop.org.pl
34. Centrum Rozwiązań Systemowych, Wrocław, www.crs.org.pl
35. Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, Rybnik, www.cris.org.pl
36. Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa, www.ceo.org.pl
37. Fundacja Centrum Inicjatyw na Rzecz Społeczeństwa, Białystok, www.fundacjafcis.pl
38. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa, www.batory.org.pl
39. Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, Lublin, www.fim.org.pl
40. Fundacja „Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym”, Warszawa, www.iped.pl
41. Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”, Białystok, www.soclab.org.pl
42. Fundacja Normalne Miasto – Fenomen, Łódź, www.fundacjafenomen.pl

43. Fundacja Pętla Mazurska, Warszawa, www.petlamazurska.org.pl
 44. Fundacja Salony, Zielona Góra, www.fundacjasalony.pl
 45. Fundacja Sendzimira, Zielonki, www.sendzimir.org.pl
 46. Instytut Spraw Obywatelskich, Łódź, www.inspro.org.pl
 47. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, Warszawa, www.opop.eu
 48. Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych, Białystok, www.owop.org.pl
 49. Polski Instytut Mediacji i Integracji Społecznej, Częstochowa, www.pimis.home.pl
 50. Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Warszawa, www.pts.org.pl
 51. Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa, www.stocznia.org.pl
 52. Pracownia Zrównoważonego Rozwoju, Toruń, www.pzr.org.pl
 53. Sopotka Inicjatywa Rozwojowa, Sopot, www.sopockainicjatywa.org
 54. Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS, Warszawa, www.boris.org.pl
 55. Stowarzyszenie Civitas, Dąbrowa Górnicza, www.stowarzyszeniecivitas.org
 56. Stowarzyszenie EUROLEGNICA, www.eurolegnica.pl
 57. Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa, www.krytykapolityczna.pl
 58. stowarzyszenie z województwa podlaskiego [respondent prosił o anonimowość]
 59. Stowarzyszenie Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych „TŁOK”, Toruń, www.tlok.pl
 60. Stowarzyszenie Kultura Miejska, Gdańsk, www.kulturamiejska.pl
 61. Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”, Tarnów, Kraków, www.mwi.pl
 62. Stowarzyszenie Obywateli Projekt Włocławek, www.projektwloclawek.pl
 63. Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie, www.wlodawa.net
 64. Stowarzyszenie Użyteczności Publicznej AKTYWNE POMORZE, Słupsk, www.pomorze.eco.pl
 65. Szczecinianie Decydują, www.szczecinianiedecyduja.pl
 66. „tu obok”, Lublin, www.tuobok.pl
- Szkoły, uczelnie, organizacje uczelniane**
67. II Liceum Ogólnokształcące im. Jana Śniadeckiego, Kielce, www.sniadek.kie.pl
 68. Centrum Deliberacji w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, www.is.uw.edu.pl
 69. Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej [organizacja uniwersytecka], Kraków, www.fundacja.e-gap.pl
 70. Krajowa Szkoła Administracji Publicznej, Warszawa, www.ksap.gov.pl
 71. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katedra Prawa Samorządu Terytorialnego, www.wpia.us.edu.pl
 72. Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, www.wnpid.amu.edu.pl
- Placówki badawczo-rozwojowe**
73. Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa, www.irss.pl

74. Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa, www.ore.edu.pl
 75. Stowarzyszenie Instytut Zachodni, Poznań, www.iz.poznan.pl

Firmy komercyjne

76. Dendros – konferencje i szkolenia, Poznań, www.dendros.pl
 77. Doradztwo Społeczne i Gospodarcze, Poznań, www.dsig.pl
 78. Hortus, Łódź, www.hortus-edu.pl
 79. KonsultacjeSpołeczne.com, Warszawa, www.konsultacjespoleczne.com
 80. PROINWESTYCJA, Warszawa, www.proinwestycja.pl

2.4. Wyniki kwerendy

2.4.1. Działania realizowane przez instytucje i organizacje, które wzięły udział w kwerendzie

Lp.	Podmiot	Prowadzone działania (przypisami oznaczono działania wskazane jako „inne”, opisane pod tabelą)
Urzędy miast, gmin i dzielnic Warszawy		
1	Urząd Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy, www.pragapld.waw.pl	1.2.D, 1.2.G 2.2.B, 2.2.E
2	Urząd Gminy w Głuchowie, www.gluchow.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.E 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.F, 2.3.G 3.A, 3.C, 3.D, 3.F 4.A, 4.B, 4.C, 4.D
3	Urząd Gminy w Płużnicy, www.pluznica.pl	1.1.D, 1.1.E 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.E 2.1.D, 2.1.E 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F 2.3.A, 2.3.B, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.F 3.A
4	Urząd Miasta Bydgoszczy, www.bydgoszcz.pl	1.2.K ⁶⁷ 1.3.D, 1.3.K ⁶⁸
5	Urząd Miasta Jasło, www.jaslo.pl	1.1.C, 1.1.D 1.2.C, 1.2.D 2.1.D, 2.1.E 2.2.D, 2.2.E 3.A, 3.C 4.A

6	Urząd Miasta Krakowa, www.krakow.pl	1.1.B, 1.1.C 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.I 2.1.A, 2.1.B 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.J 2.3.B, 2.3.C, 2.3.E, 2.3.K 3.A, 3.B, 3.C
7	Urząd Miasta Lublin, www.lublin.eu	1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.G, 1.2.I 1.3.A, 1.3.C, 1.3.E, 1.3.I 2.1.D, 2.1.E, 2.1.G 2.2.D, 2.2.E, 2.2.J 2.3.B, 2.3.J 3.A, 3.C, 3.G, 3.H 4.A, 4.D
8	Urząd Miasta Łodzi, Departament Prezydenta, Biuro do spraw Partycypacji Społecznej, www.uml.lodz.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.F, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.I 1.3.A, 1.3.B, 1.3.D, 1.3.F, 1.3.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.G, 2.1.H, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.E, 2.3.G, 2.3.J, 2.3.K 3.A, 3.C
9	Urząd Miasta Poznania, www.poznan.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.G, 1.1.I 1.2.A, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.G, 1.2.I 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.E, 1.3.G, 1.3.I 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.F, 2.3.G, 2.3.J 3.A, 3.C, 3.G
10	Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej, www.konsultacje.um.warszawa.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F, 1.1.G, 1.1.I, 1.1.K ⁶⁰ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I, 1.2.K ⁶¹ 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.G, 1.3.H, 1.3.K ⁶² 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G, 2.1.H, 2.1.J, 2.1.L ⁶³ 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J, 2.2.L ⁶⁴ 2.3.B, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.H, 2.3.I, 2.3.L ⁶⁵ 3.A, 3.B, 3.C, 3.D, 3.G, 3.I ⁶⁶ 4.A
11	Urząd Miasta Szczecin, Biuro do spraw Organizacji Pozarządowych, www.szczecin.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F 2.1.B 3.C, 3.D
12	Urząd Miejski w Będzinie, www.bedzin.pl	1.2.D

13	Urząd Miejski w Białymstoku, www.bialystok.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.I 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.F, 1.3.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.J 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E 3.A, 3.B, 3.C, 3.F
14	Urząd Miejski w Mrągowie, www.mragowo.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.D 1.2.A, 1.2.B, 1.2.D 1.3.A, 1.3.B, 1.3.D 2.1.A, 2.1.B, 2.1.E 2.2.A, 2.2.B, 2.2.E 2.3.A, 2.3.B, 2.3.E 3.A, 3.C
15	Urząd Miejski w Radomiu, Centrum Komunikacji Społecznej, www.radom.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.I 1.3.A, 1.3.B, 1.3.D, 1.3.F, 1.3.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.G, 2.3.J 3.A, 3.C, 3.G, 3.H 4.A
Urzędy powiatowe		
16	Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim, www.powiatdrawski.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F
17	Starostwo Powiatowe w Myślenicach, www.myslenicki.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.E 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.F, 2.3.G 3.A, 3.C, 3.D
18	Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu, www.starostwo.nowy-sacz.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.I, 1.1.K ¹ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I, 1.2.K ² 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.G, 2.1.H, 2.1.J, 2.1.L ³ 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.J 3.B, 3.C
Urzędy marszałkowskie i wojewódzkie		
19	Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie, www.mazowieckie.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F 2.1.B, 2.1.D 2.2.D, 2.2.E 3.A

20	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, www.wrotapodlasia.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F, 1.1.G, 1.1.I, 1.1.K ¹¹ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.F, 1.3.G, 1.3.H, 1.3.I, 1.3.J 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G, 2.1.H, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.H, 2.3.J 3.A, 3.C, 3.G, 3.H 4.A, 4.C
21	Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, www.wzp.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.K ⁴ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.K ⁵ 1.3.F, 1.3.K ⁶ 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.G, 2.1.L ⁷ 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.L ⁸ 2.3.E, 2.3.G, 2.3.L ⁹ 3.B, 3.E, 3.G, 3.H, 3.I ¹⁰
Związki samorządowe		
22	Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego, Rybnik, www.subregion.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F 3.A, 3.G
Jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego		
23	Centrum Aktywności Seniora, Gdynia, www.cas.gdynia.pl	1.2.D, 1.2.E 3.A, 3.B, 3.C, 3.D
24	Dom Kultury Śródmieście, Warszawa, www.dks.art.pl	1.1.D 1.2.A, 1.2.D, 1.2.F 2.1.A, 2.1.C, 2.1.E 2.2.A, 2.2.C, 2.2.E 3.A, 3.C, 3.G
25	Europejskie Centrum Solidarności, Gdańsk, www.ecs.gda.pl	1.2.A, 1.2.B, 1.2.D, 1.2.F 1.3.A, 1.3.B, 1.3.G 2.2.A, 2.2.B, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D 3.A, 3.C, 3.F
26	Małopolski Instytut Kultury, Kraków, www.mik.krakow.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.D, 1.1.E 1.2.A, 1.2.B, 1.2.D, 1.2.E 2.1.A, 2.1.B, 2.1.E, 2.1.F 2.2.A, 2.2.B, 2.2.E, 2.2.F 3.A, 3.C, 3.D, 3.G 4.C

27	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni, www.mopsgdynia.pl	1.1.C, 1.1.D, 1.1.E 1.2.A, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E 1.3.A, 1.3.D 2.1.E 2.2.A, 2.2.D, 2.2.F 2.3.A, 2.3.E 3.A, 3.C, 3.F
28	Ośrodek „Brama Grodzka – teatr NN”, Lublin, www.teartnn.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.D, 1.1.I, 1.1.K ⁶⁹ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.I
29	Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii, www.kulturagk.pl	1.1.A, 1.1.D, 1.1.E
30	Pomorski Park Naukowo-Technologiczny, Gdynia, www.ppnt.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.G, 1.1.K ¹² 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.K ¹³ 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.H 2.1.A, 2.2.B, 2.2.H 2.3.A, 2.3.B, 2.3.D 3.A, 3.D, 3.G 4.C
Organizacje pozarządowe		
31	Białostocka Przestrzeń Publiczna, www.przestrzen-publiczna.pl	1.1.D, 1.1.I, 1.1.K ³² 1.2.B, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.I 1.3.B, 1.3.I 2.1.E, 2.1.J, 2.1.L ³³ 2.2.B, 2.2.E, 2.2.J 2.3.B, 2.3.J 3.C, 3.F
32	Centrum Inicjatyw Obywatelskich, Słupsk, www.cio.slupsk.pl	1.1.A, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.G 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.E 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.G 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.F, 2.2.G 2.3.A, 2.3.B, 2.3.F, 2.3.G, 2.3.H 4.A, 4.C
33	Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich PISOP, Leszno, www.pisop.org.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.F 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E 2.3.A, 2.3.B, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.G 3.I ¹⁹
34	Centrum Rozwiązań Systemowych, Wrocław, www.crs.org.pl	1.1.B, 1.1.D, 1.1.G 1.2.B, 1.2.G 1.3.B 2.1.B, 2.1.E, 2.1.H 2.2.B, 2.2.H 2.3.B

35	Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, Rybnik, www.cris.org.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F, 1.2.G 1.3.A, 1.3.B, 1.3.E, 1.3.F, 1.3.G, 1.3.H, 1.3.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.F, 2.3.H, 2.3.J 3.A, 3.C
36	Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa, www.ceo.org.pl	1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.G, 1.3.H, 1.3.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.D, 2.3.I, 2.3.K 3.A, 3.C, 3.F
37	Fundacja Centrum Inicjatyw na Rzecz Społeczeństwa, Białystok, www.fundacjafcis.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.G, 1.1.I 1.2.B, 1.2.F, 1.2.G 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.F, 1.3.G, 1.3.I 2.1.B, 2.1.D, 2.1.H 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.H 2.3.A, 2.3.K 3.A, 3.F, 3.G, 3.H 4.A, 4.C, 4.D
38	Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa, www.batory.org.pl	1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 3.A, 3.B, 3.C, 3.G, 3.H
39	Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, Lublin, www.fim.org.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.G, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.G, 1.2.I 1.3.G, 1.3.I 2.1.B, 2.1.E, 2.1.G, 2.1.H, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 2.3.J 3.A, 3.H 4.A, 4.D
40	Fundacja „Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym”, Warszawa, www.iped.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.G 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.H 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.H 3.A, 3.G, 3.H 4.A, 4.B, 4.C
41	Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”, Białystok, www.soclab.org.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.G, 1.1.I, 1.1.K ²⁶ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.G, 1.2.I, 1.2.K ²⁷ 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.H, 2.1.J, 2.1.L ²⁸ 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.H, 2.2.J, 2.2.L ²⁹ 3.C, 3.D, 3.F
42	Fundacja Normalne Miasto – Fenomen, Łódź, www.fundacjafenomen.pl	1.2.A, 1.2.F 2.2.A, 2.2.B, 2.2.G 3.A
43	Fundacja Pętla Mazurska, Warszawa, www.petlamazurska.org.pl	1.1.A 1.2.A 1.3.A 2.1.A 2.2.A 2.3.A 3.C

44	Fundacja Salony, Zielona Góra, www.fundacjasalony.pl	1.1.A, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.G, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.G, 1.2.I 1.3.A, 1.3.D, 1.3.G, 1.3.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.G 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.H 2.3.B, 2.3.G 3.A, 3.C, 3.G
45	Fundacja Sendzimira, Zielonki, www.sendzimir.org.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.G, 1.1.I, 1.1.K ³⁷ 1.2.A, 1.2.D, 1.2.G, 1.2.I, 1.1.K ³⁸ 1.3.B 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.J, 2.1.L ³⁹ 2.2.C, 2.2.J, 2.2.L ⁴⁰ 2.3.C, 2.3.J 3.A, 3.G
46	Instytut Spraw Obywatelskich, Łódź, www.inspro.org.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 3.A, 3.C, 3.D, 3.G, 3.H 4.A, 4.C, 4.D
47	Ogólnopolska Federacja Organizacji Poza- rządowych, Warszawa, www.opop.eu	1.1.B, 1.1.C, 1.1.F, 1.1.G 1.2.D, 1.2.G 2.1.B, 2.1.E, 2.1.H 2.2.B, 2.2.D, 2.2.H 3.A, 3.B, 3.C 4.A, 4.C
48	Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarzą- dowych, Białystok, www.owop.org.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F, 1.1.G, 1.1.K ³⁴ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.I, 1.2.K ³⁵ 1.3.B 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.H, 2.1.J, 2.1.L ³⁶ 2.2.A, 2.2.B, 2.2.G, 2.2.J 2.3.B 3.A, 3.B, 3.C, 3.E, 3.F 4.A, 4.C
49	Polski Instytut Mediacji i Integracji Społecznej, Częstochowa, www.pimis.home.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.G 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G 2.1.B 2.2.B
50	Polskie Towarzystwo Socjologiczne, War- szawa, www.pts.org.pl	1.1.A, 1.1.C, 1.1.G 1.2.A, 1.2.C, 1.2.G, 1.2.I 2.1.A, 2.1.D, 2.1.H 2.2.A, 2.2.D, 2.2.H, 2.2.J 3.A 4.A, 4.C

51	Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa, www.stocznia.org.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.G, 1.1.I, 1.1.K ⁵¹ 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I, 1.2.K ⁵² 1.3.C, 1.3.I 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.H, 2.1.J 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.H, 2.2.J 2.3.D, 2.3.H, 2.3.J 3.A, 3.C, 3.D, 3.F, 3.G, 3.H, 3.I ⁵³ 4.A, 4.C, 4.D
52	Pracownia Zrównoważonego Rozwoju, Toruń, www.pzr.org.pl	1.1.B, 1.1.D, 1.1.F 1.2.A, 1.2.B, 1.2.D, 1.2.F 1.3.B, 1.3.F 2.1.B 2.2.A, 2.2.B, 2.2.E, 2.2.H 2.3.A, 2.3.B 3.A, 3.C, 3.F
53	Sopocka Inicjatywa Rozwojowa, Sopot, www.sopockainicjatywa.org	1.1.A, 1.1.F, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.F, 1.2.I 2.1.J 2.2.A, 2.2.J 3.A, 3.G
54	Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS, Warszawa, www.boris.org.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F, 1.2.G 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F 3.A, 3.C, 3.D, 3.F
55	Stowarzyszenie Civitas, Dąbrowa Górnicza, www.stowarzyszeniecivitas.org	1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.G 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.G 3.A, 3.B, 3.C, 3.E, 3.F, 3.H
56	Stowarzyszenie EUROLEGNICA, www.eurolegnica.pl	1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.F 2.2.A, 2.2.B, 2.2.E
57	Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa, www.krytykapolityczna.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.G, 1.1.K ⁴¹ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.G, 1.2.K ⁴² 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.G, 1.3.I, 1.3.K ⁴³ 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.G, 2.1.H, 2.1.L ⁴⁴ 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.L ⁴⁵ 2.3.A, 2.3.B, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.G, 2.3.L ⁴⁶ 3.A, 3.C, 3.D 4.A
58	stowarzyszenie z województwa podlaskiego [respondent prosi o anonimowość]	1.1.C, 1.1.D, 1.1.G 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.G, 2.1.H 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.H 2.3.A, 2.3.B, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.G, 2.3.H 3.A, 3.C, 3.D, 3.G 4.A, 4.C, 4.D

59	Stowarzyszenie Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych „TŁOK”, Toruń, www.tlok.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.E 1.2.B, 1.2.C, 1.2.E, 1.2.F
60	Stowarzyszenie Kultura Miejska, Gdańsk, www.kulturamiejska.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.G, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.G, 1.2.I 1.3.A, 1.3.B, 1.3.D, 1.3.G 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.H, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.H, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.H, 2.3.J 3.A, 3.B, 3.C
61	Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”, Tarnów, Kraków, www.mwi.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.G, 1.1.I 1.2.B, 1.2.C, 1.2.G, 1.2.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.H, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.H, 2.2.J 3.A, 3.B, 3.C
62	Stowarzyszenie Obywateli Projekt Włocławek, www.projektwloclawek.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.I, 1.1.K ¹⁴ 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F, 1.2.I 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.E, 1.3.F, 1.3.I, 1.3.J, 1.3.K ¹⁵ 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G, 2.1.J, 2.1.L ¹⁶ 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G, 2.2.J, 2.2.L ¹⁷ 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.F, 2.3.G, 2.3.J, 2.3.K, 2.3.L ¹⁸ 3.A, 3.B, 3.C, 3.D, 3.E, 3.F, 3.G, 3.H 4.A, 4.B, 4.D
63	Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie, www.wlodawa.net	1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.G, 1.2.K ³⁰ 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.I, 1.3.K ³¹ 2.2.A, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.H 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.G, 2.3.H 3.C, 3.D, 3.F, 3.G
64	Stowarzyszenie Użyteczności Publicznej AKTYWNE POMORZE, Słupsk, www.pomorze.eco.pl	1.1.A, 1.1.D, 1.1.I, 1.1.K ⁴⁷ 1.2.I, 1.2.K ⁴⁸ 2.1.A, 2.1.E, 2.1.G 2.2.A, 2.2.G 3.A, 3.D, 3.I ⁴⁹ 4.E ⁵⁰
65	Szczecinianie Decydują, www.szczecinianiedecyduja.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.G, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.G, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.G, 2.3.J 3.G
66	„tu obok”, Lublin, www.tuobok.pl	1.1.K ²⁰ 1.2.K ²¹ 2.1.L ²² 2.2.L ²³ 3.C, 3.D, 3.F, 3.G, 3.I ²⁴ 4.E ²⁵

Szkoły, uczelnie, organizacje uczelniane	
67	II Liceum Ogólnokształcące im. Jana Śniadeckiego, Kielce, www.sniadek.kie.pl
	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.G, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I 1.3.A, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.E, 1.3.G, 1.3.H 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G, 2.1.H, 2.1.J 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.F, 2.3.G, 2.3.H, 2.3.I 3.A, 3.B, 3.C, 3.D, 3.E, 3.F, 3.G, 3.H 4.A, 4.B, 4.C, 4.D
68	Centrum Deliberacji w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, www.is.uw.edu.pl
	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.F, 1.1.G 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.F, 1.2.G 1.3.B, 1.3.C, 1.3.G 2.1.A, 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.H 2.2.B, 2.2.D, 2.2.H 2.3.B, 2.3.D, 2.3.H 3.A, 3.B, 3.C, 3.F, 3.H 4.A, 4.B, 4.C
69	Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej [organizacja uniwersytecka], Kraków, www.fundacja.e-gap.pl
	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F, 1.1.G 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I 1.3.A, 1.3.B, 1.3.G, 1.3.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.F, 2.3.G, 2.3.H, 2.3.J 3.A, 3.B, 3.G 4.A, 4.B, 4.C, 4.D
70	Krajowa Szkoła Administracji Publicznej, Warszawa, www.ksap.gov.pl
	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.I 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E 3.G, 3.H
71	Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katedra Prawa Samorządu Terytorialnego, www.wpia.us.edu.pl
	1.1.C, 1.1.G 2.1.D 4.A, 4.C
72	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, www.wnpid.amu.edu.pl
	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.G 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.G 1.3.A, 1.3.B, 1.3.C, 1.3.D, 1.3.G 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.H 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.H 2.3.A, 2.3.B, 2.3.C, 2.3.D, 2.3.E, 2.3.H 3.A, 3.C 4.A, 4.C
Placówki badawczo-rozwojowe	
73	Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa, www.irss.pl
	1.1.B, 1.1.C 2.1.B, 2.1.D

74	Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa, www.ore.edu.pl	1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.G 2.1.B, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.H 3.G 4.A, 4.C
75	Stowarzyszenie Instytut Zachodni, Poznań, www.iz.poznan.pl	1.1.A, 1.1.B, 1.1.C, 1.1.D, 1.1.E, 1.1.F, 1.1.G, 1.1.I 1.2.A, 1.2.B, 1.2.C, 1.2.D, 1.2.E, 1.2.F, 1.2.G, 1.2.I 2.1.A, 2.1.B, 2.1.C, 2.1.D, 2.1.E, 2.1.F, 2.1.G, 2.1.H, 2.1.J 2.2.A, 2.2.B, 2.2.C, 2.2.D, 2.2.E, 2.2.F, 2.2.G, 2.2.H, 2.2.J 3.A, 3.B, 3.C, 3.D, 3.G, 3.H 4.A, 4.B, 4.C, 4.D
Firmy komercyjne		
76	Dendros – konferencje i szkolenia, Poznań, www.dendros.pl	1.1.B, 1.1.C 2.1.B, 2.1.D 3.A, 3.C
77	Doradztwo Społeczne i Gospodarcze, Poznań, www.dsig.pl	1.1.B, 1.1.F, 1.1.G 1.2.B, 1.2.G 3.D 4.A, 4.C
78	Hortus, Łódź, www.hortus-edu.pl	1.1.B, 1.1.F 1.2.A, 1.2.B, 1.2.F 1.3.A, 1.3.F 2.2.A, 2.2.E 2.3.A 3.A, 3.C, 3.E, 3.F
79	KonsultacjeSpołeczne.com, Warszawa, www.konsultacjespoleczne.com	1.1.K ⁵⁸ 1.2.K ⁵⁹ 1.3.J 2.1.J 2.2.J
80	PROINWESTYCJA, Warszawa, www.proinwestycja.pl	1.1.B, 1.1.D, 1.1.I 1.2.A, 1.2.D, 1.2.K ⁵⁴ 1.3.A, 1.3.D, 1.3.K ⁵⁵ 2.1.B, 2.1.E, 2.1.L ⁵⁶ 2.2.A, 2.2.L ⁵⁷ 2.3.A, 2.3.C 3.A, 3.C, 3.D, 3.F 4.A

Działania zidentyfikowane jako „inne”:

¹ **Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu:** Realizacja projektu „Sądeckie konsultacje społeczne” (Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet V *Dobre rządzenie*, Działanie 5.4. *Rozwój potencjału trzeciego sektora*, Poddziałanie 5.4.2. *Rozwój dialogu obywatelskiego*). Cele projektu: 1. Wzmocnienie procedur konsultacji społecznych dotyczących regulacji prawnych i polityk publicznych na obszarze powiatu nowosądeckiego. 2. Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników

samorządowych i przedstawicieli organizacji pozarządowych z obszaru powiatu nowosądeckiego w zakresie komunikacji społecznej i konsultacji społecznych.

3. Rozwój dialogu społecznego w powiecie nowosądeckim przez budowę portalu internetowego do prowadzenia konsultacji *online* i przeprowadzenie kampanii promocyjno-informacyjno-edukacyjnej w zakresie konsultacji społecznych.

² **Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu:** Uruchomienie w najbliższym czasie portalu internetowego w celu wymiany informacji na temat konsultacji społecznych.

³ **Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu:** Uruchomienie w najbliższym czasie portalu internetowego w celu wymiany informacji na temat konsultacji społecznych.

^{4, 5, 6, 7, 8, 9, 10} **Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego:** Realizacja w partnerstwie z Koszalińskim Centrum Wspierania Inicjatyw Społecznych projektów „KONSULTUJESZ – DECYDUJESZ! – wzmacnianie mechanizmów konsultacji społecznych w województwie zachodniopomorskim” i „Współpraca z III sektorem – standardem zachodniopomorskich samorządów” oraz współpraca przy organizacji Zachodniopomorskiego Forum Pełnomocników do spraw Organizacji Pozarządowych.

¹¹ **Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego:** Organizowanie (tworzenie) sieci i federacji organizacji pozarządowych, tworzenie porozumień partnerskich (dotyczących realizacji zadań publicznych – branżowych i ogólnych), tworzenie partnerstw międzysektorowych (projektowych lub instytucjonalnych).

¹² **Pomorski Park Naukowo-Technologiczny, Gdynia:** Wykorzystywanie narzędzi informatycznych (administrowanie interaktywną mapą „naprawmy to”, zaadaptowaną do gdyńskich warunków, zaangażowanie urzędników samorządowych następujących instytucji: Zarządu Dróg i Zieleni, ABK, Centrum Aktywności Seniora, Urzędu Miasta, Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego w dokonywanie zmian w przestrzeni miejskiej w odpowiedzi na zgłaszane potrzeby mieszkańców).

¹³ **Pomorski Park Naukowo-Technologiczny, Gdynia:** Realizacja wielu inicjatyw pod wspólną nazwą „Gdyński dialog z seniorami”: spacerzy badawcze z seniorami w przestrzeni miejskiej (zbieranie opinii na temat niezbędnych, zdaniem seniorów, zmian w przestrzeni miejskiej), nanoszenie wyników spacerów badawczych na mapę „naprawmy to”, realizacja pierwszego w Polsce badania „panel obywatelski” na próbie blisko 500 seniorów, reprezentantów środowiska senioralnego, recenzujących politykę miejską i konkretne rozwiązania, tworzenie warunków do spotkań i dyskusji (w formie wywiadów grupowych z uczestnikami Centrum Aktywności Seniora, uniwersytetów trzeciego wieku, klubów seniora) na temat działań miasta kierowanych do seniorów, zlecenie w konkursie organizacji pozarządowej zadania dotyczącego procesu organizowania społeczności lokalnej z zapisem, że proces ten ma się odbywać na zasadzie partycypacji z mieszkańcami.

¹⁴ **Stowarzyszenie Obywateli Projekt Włocławek:** Prowadzenie badań społecznych i strażniczy monitoring działań władzy.

^{15, 16, 17, 18} **Stowarzyszenie Obywateli Projekt Włocławek:** Prowadzenie badań społecznych.

¹⁹ **Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich PISOP, Leszno:** Propagowanie konsultacji społecznych.

²⁰ **„tu obok”, Lublin:** „Proszę, apeluję, wyklócam się z urzędnikami o uwzględnienie opinii mieszkańców w procesie podejmowania decyzji w imieniu i na rzecz mieszkańców na odpowiednio wczesnym etapie podejmowania decyzji”.

²¹ **„tu obok”, Lublin:** Przygotowanie społecznego projektu zagospodarowania doliny Czechówki w lubelskiej dzielnicy Wieniawa.

²² **„tu obok”, Lublin:** „Brałam udział w projektach partycypacyjnych z udziałem przedstawicieli Urzędu Miasta Lublin”.

²³ **„tu obok”, Lublin:** „Przeprowadziliśmy badania oczekiwań na temat kultury i aktywności społecznej starszych mieszkańców Wieniawy «Droga do kultury – początek»”. Organizowanie działań upowszechniających rezultaty działań Rady Dzielnicy Wieniawa wśród mieszkańców – uroczyste otwarcia wyremontowanych zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców placów zabaw (ostatnie podczas „Sylwestra dla dzieci w wąwozie”).

²⁴ **„tu obok”, Lublin:** „Prowadzenie od 2012 roku programu dla wolontariuszy kultury, zachęcającego dodatkowo uczestników do wspierania innych i podejmowania własnych działań na rzecz najbliższego otoczenia – w tej edycji będziemy również przygotowywać ambasadorów budżetu obywatelskiego”.

²⁵ **„tu obok”, Lublin:** „Śledzimy «rynek» dobrych praktyk partycypacyjnych w Polsce i na świecie”.

^{26, 27, 28, 29} **Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”, Białystok:** Prowadzenie portalu konsultacji społecznych: konsultacje.soclab.org.pl.

^{30, 31} **Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie:** Debaty oksfordzkie, otwarte debaty mieszkańców.

^{32, 33} **Białostocka Przestrzeń Publiczna:** Udział w debatach publicznych poświęconych partycypacji razem z przedstawicielami władz. Dyskusja z nimi na ten temat i edukowanie ich przy tej okazji.

^{34, 36} **Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych, Białystok:** Forum Pełnomocników do spraw Organizacji Pozarządowych (na poziomie województwa).

³⁵ **Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych, Białystok:** Administrowanie funduszem stypendialnym. Organizacja konkursów w zakresie aktywizacji społeczności lokalnych (na przykład Wojewódzka Olimpiada Aktywności Wiejskiej – we współpracy z Urzędem Miasta).

^{37, 38, 40} **Fundacja Sendzimira, Zielonki:** Platforma wspierania partycypacji publicznej w zarządzaniu zielenią www.licznazielen.pl.

³⁹ **Fundacja Sendzimira, Zielonki:** Upowszechnianie dobrych praktyk partycypacji publicznej w obszarze zrównoważonego rozwoju w publikacjach fundacji oraz na stronie internetowej www.uslugiekosystemow.pl/mapa (na przykład w formie mapy inicjatyw na rzecz zieleni), wykorzystywanie zestawu narzędzi Indicators Systems Innovation Strategy (ISIS) do partycypacyjnego budowania strategii zrów-

noważyonego rozwoju, platforma wspierania partycypacji publicznej w zarządzaniu zielenią (www.licznazielen.pl).

^{41, 42, 43, 44, 45, 46} **Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa:** Poruszanie tematu partycypacji na stronie stowarzyszenia – „Dziennik Opinii Krytyki Politycznej” (www.krytykapolityczna.pl).

⁴⁷ **Stowarzyszenie Użyteczności Publicznej AKTYWNE POMORZE, Słupsk:** Akcje społeczne i strażnicze.

⁴⁸ **Stowarzyszenie Użyteczności Publicznej AKTYWNE POMORZE, Słupsk:** Różne akcje skierowane do społeczeństwa w konkretnych sprawach.

⁴⁹ **Stowarzyszenie Użyteczności Publicznej AKTYWNE POMORZE, Słupsk:** Uświadamianie władz i społeczeństwa o potrzebie większej partycypacji społecznej.

⁵⁰ **Stowarzyszenie Użyteczności Publicznej AKTYWNE POMORZE, Słupsk:** Opisywanie praktyk w innych miastach.

⁵¹ **Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa:** Inicjowanie lub włączanie się w prace dotyczące wypracowywania rozwiązań służących polepszeniu jakości partycypacji obywatelskiej na szczeblu samorządowym i centralnym (na przykład standardy budżetów partycypacyjnych, Kanon Lokalnych Konsultacji Społecznych, 7 Zasad Konsultacji).

⁵² **Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa:** Wysyłka własnego *newslettera* poświęconego zagadnieniom partycypacji obywatelskiej.

⁵³ **Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa:** Prowadzenie portalu: partycypacjaobywatelska.pl, inicjowanie powstawania dokumentów wspierających jakość działań partycypacyjnych (standardy budżetów partycypacyjnych w Polsce).

⁵⁴ **PROINWESTYCJA, Warszawa:** Informacja o procesie konsultacyjnym i umożliwienie mieszkańcom włączenie się w proces konsultacyjny (www.ikonsultacje-s8markiradzymin.pl, www.ikonsultacje-a2.pl).

⁵⁵ **PROINWESTYCJA, Warszawa:** Warsztaty partycypacyjne z udziałem młodzieży „Projekt Parku Bajki w Pacanowie”.

^{56, 57} **PROINWESTYCJA, Warszawa:** Prowadzenie debat publicznych.

^{58, 59} **KonsultacjeSpołeczne.com, Warszawa:** Prowadzenie i moderowanie spotkań konsultacyjnych.

⁶⁰ **Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej:** Wysyłanie *newslettera* dla urzędników, wsparcie telefoniczne urzędników prowadzących procesy partycypacyjne w urzędzie, systematyczne spotkania z koordynatorami do spraw konsultacji z mieszkańcami i z koordynatorami do spraw budżetu partycypacyjnego, uczestnictwo w seminariach i konferencjach obcych, kontakt i wsparcie urzędników biur i dzielnic współpracujących z komisjami dialogu społecznego i dzielnicowymi komisjami dialogu społecznego, urzędnikami uczestniczącymi w komisjach konkursowych przy ocenie ofert dotacyjnych.

⁶¹ **Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej:** Prowadzenie profili na Facebooku, wysyłanie *newslettera* do mieszkańców, przygotowanie gry *Rozegraj miasto* propagującej ideę konsultacji, rozwijanie nowych form uczest-

nictwa i partycypacji, realizowanie gier miejskich propagujących partycypację, współpraca w organizacjach pozarządowych – zlecenia szkoleń dla przedstawicieli komisji dialogu społecznej, zlecenie organizacjom pozarządowym w ramach dotacji działań informacyjnych, szkoleniowych, organizacji wydarzeń i pikników integrujących mieszkańców (Dzień Sąsiada, Majówka na Skarpie, Święto Ulicy).

⁶² **Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej:** Wydanie gier edukacyjnych *Rozegraj miasto* i *akTYwuj Warszawę*, włączanie różnych grup społecznych w procesy partycypacyjne, prowadzenie warsztatów samorządowych w klasach pierwszych szkół ponadgimnazjalnych (projekt „Nastolatek w samorządzie”), prowadzenie *fanpage* projektu z przydatnymi informacjami dotyczącymi młodzieżowej partycypacji (www.facebook.com/Nastolatekwsamorządzie), rozdawanie uczniom (projekt „Nastolatek w samorządzie”) publikacji *Działaj! Przewodnik obywatela*, prowadzenie warsztatów szkoleniowych dla młodzieżowych rad dzielnic i Młodzieżowej Rady Warszawy.

⁶³ **Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej:** Wysyłanie *newslettera*, systematyczne spotkania z koordynatorami do spraw konsultacji z mieszkańcami i z koordynatorami do spraw budżetu partycypacyjnego, uczestnictwo w seminariach i konferencjach obcych, przeprowadzenie projektu NOVUS – programu rozwoju administracji samorządowej, propagowanie wśród burmistrzów dobrych praktyk związanych z funkcjonowaniem i współpracą z Młodzieżową Radą Warszawy i młodzieżowymi radami dzielnic.

⁶⁴ **Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej:** Prowadzenie profili na Facebooku, wysyłanie *newslettera* do mieszkańców, przygotowanie gry *Rozegraj miasto* propagującej ideę konsultacji, rozwijanie nowych form uczestnictwa i partycypacji, realizowanie gier miejskich propagujących partycypację.

⁶⁵ **Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej:** Wydanie gier edukacyjnych *Rozegraj miasto* i *akTYwuj Warszawę*, włączanie różnych grup społecznych w procesy partycypacyjne, prowadzenie warsztatów samorządowych w klasach pierwszych szkół ponadgimnazjalnych (projekt „Nastolatek w samorządzie”), prowadzenie *fanpage* projektu z przydatnymi informacjami dotyczącymi młodzieżowej partycypacji (www.facebook.com/Nastolatekwsamorządzie), rozdawanie uczniom (projekt „Nastolatek w samorządzie”) publikacji *Działaj! Przewodnik obywatela*, wspieranie młodzieżowych rad dzielnic w kontaktach z uczniami i dyrektorami szkół, angażowanie w tworzenie Programu Młoda Warszawa.

⁶⁶ **Urząd m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej:** Przygotowywanie i realizowanie projektów ze środków zewnętrznych, które mają na celu podnoszenie poziomu partycypacji w Warszawie („Wzmacnianie mechanizmu partycypacji społecznej w m.st. Warszawie”, „Od diagnozy do strategii – model planowania usług publicznych”, „Lepsze konsultacje w samorządzie”).

⁶⁷ **Urząd Miasta Bydgoszczy:** „Przed rozpoczęciem drugiej edycji programu «5/6 – Budżet partycypacyjny (obywatelski)» prezydent Bydgoszczy za pośrednictwem mediów zwrócił się z apelem do mieszkańców miasta o aktywny udział w głosowaniu na zadania, które miałyby być realizowane w tej edycji programu.

Kilka tygodni przed terminem głosowania do trzech bydgoskich dzienników dołączono karty do głosowania (karty te były także dostępne w Internecie). Ponadto prezydent odwiedzał bydgoskie osiedla i spotykał się z mieszkańcami (cykl siedmiu spotkań). Ich tematyka była ściśle związana z programem «5/6» i innymi tematami miejskimi”.

⁶⁸ **Urząd Miasta Bydgoszczy:** „Corocznie jest prowadzone ankietowanie młodzieży szkół ponadgimnazjalnych na temat szans i aspiracji zawodowych (kilkuset respondentów w sześciu wybranych szkołach). Pozyskana wiedza jest pomocna przy sporządzaniu corocznej *Informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej Bydgoszczy*. Ponadto zorganizowano cykl ośmiu spotkań roboczych w formie warsztatów uczestników (między innymi przedstawiciele różnych środowisk związanych z bydgoską oświatą i nauką) w trakcie konstruowania «Strategii rozwoju edukacji Miasta Bydgoszczy na lata 2013–2020». Podobne działania o charakterze warsztatowym przeprowadzono również podczas tworzenia «Strategii rozwoju Bydgoszczy do 2030 roku», uchwalonej 27 listopada 2013 roku. Wcześniej projekt tego dokumentu podlegał procedurze wyłożenia, w trakcie której każdy mieszkaniec Bydgoszczy mógł zgłosić do jego zapisów uwagi i sugestie”.

⁶⁹ **Ośrodek „Brama Grodzka – teatr NN”, Lublin:** „Prowadzę w ośrodku Forum Kultury Przestrzeni, które sieciuje ludzi i organizacje zainteresowane partycypacyjnym podnoszeniem jakości zagospodarowania przestrzennego Lublina. Bezpośrednim rezultatem tego sieciowania są różne przedsięwzięcia, na przykład: autonomiczne już dziś Porozumienie Rowerowe, Rada Kultury Przestrzeni (doradcze ciało prezydenta), trzy projekty Urzędu Miasta Lublin w ramach programu URBACT (HerO, USER i EUniverCities). Na bazie swoich doświadczeń animowałem także w Lublinie prace społeczne nad Europejską Stolicą Kultury 2016, byłem ponadto współautorem «Strategii Rozwoju Lublina 2013–2020» i «Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020». Działania te są okazją do pisania różnych artykułów czy uczestniczenia w seminariach o charakterze edukacyjnym. Jest to więc partycypacja «bojem» – przez wykorzystywanie różnych nadarzających się okazji lub wyzwań. Wspólnie z partnerami podejmowaliśmy wiele prób kapitalizacji zdobytej wiedzy i doświadczenia przez przekazanie ich władzom, ale one nie chcą się uczyć od kogoś na miejscu. Wolą to robić przez import z zewnątrz i samodzielnie (mimo wielu udanych przykładów współpracy przy konkretnych zagadnieniach). Co zaś do projektów edukacyjnych na rzecz mieszkańców – w tym roku dopiero je planujemy w ramach Roku Jana Gehla ogłoszonego przez Radę Kultury Przestrzeni”.

2.4.2. Podmioty realizujące poszczególne działania

- Liczba podmiotów realizujących poszczególne działania (wśród 80 uczestników kwerendy)

Charakter działań	Działania kierowane do:		
	1.1. przedstawiciele władz samorządowych i urzędników samorządowych	1.2. mieszkańców, ich przedstawicielstw, liderów lokalnych, przedstawiciele organizacji pozarządowych	1.3. uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół
A – prowadzenie bezpośrednich działań animacyjnych w społecznościach lokalnych	35	48	31
B – prowadzenie szkoleń i innych form działań edukacyjnych	52	57	31
C – organizowanie konferencji, seminariów	47	49	22
D – organizowanie spotkań służących wymianie doświadczeń	54	55	23
E – organizowanie wizyt studyjnych	25	25	9
F – prowadzenie bezpośredniego doradztwa	28	38	12
G – wydawanie publikacji edukacyjnych na temat partycypacji publicznej o charakterze (a) teoretycznym, (b) praktycznym (instruktażowym)	29	34	15
H – wydawanie publikacji edukacyjnych na temat samorządności w szkole o charakterze (a) teoretycznym, (b) praktycznym (instruktażowym)	0	0	5
I – prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści edukacyjne na temat partycypacji publicznej (adres internetowy)	27	29	16
J – prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści edukacyjne na temat samorządności w szkole	0	0	4
K – inne działania	17	14	7

Działanie 1.
Rozwijanie kompetencji, czyli wiedzy o partycypacji publicznej i umiejętności zwiększania udziału mieszkańców w podejmowaniu decyzji publicznych

Działanie 2.
Budowanie motywacji
i propagowanie idei
– rozwijanie świadomości
korzyści z partycypacji
publicznej

Charakter działań	Działania kierowane do:		
	2.1. przedstawicieli władz samorządowych i urzędników samorządowych	2.2. mieszkańców, ich przedstawicieli, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych	2.3. uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół
A – prowadzenie bezpośrednich działań animacyjnych w społecznościach lokalnych	33	45	30
B – prowadzenie szkoleń i innych form działań edukacyjnych	49	50	34
C – organizowanie konkursów	8	19	17
D – organizowanie konferencji, seminariów	44	43	24
E – organizowanie spotkań służących wymianie doświadczeń	44	43	23
F – organizowanie wizyt studyjnych	17	17	9
G – prowadzenie kampanii społecznych	22	26	16
H – wydawanie publikacji propagujących partycypację publiczną	22	27	12
I – wydawanie publikacji propagujących samorządność w szkołach	0	0	3
J – prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści propagujące partycypację publiczną	21	28	14
K – prowadzenie portalu internetowego zawierającego treści propagujące samorządność w szkołach	0	0	5
L – inne działania	11	8	4

Działanie 3.
Utrzymywanie i rozwój
zasobów wspierania
partycypacji publicznej

Charakter działań	
A – wypracowywanie metod podnoszenia poziomu partycypacji	53
B – opracowywanie i udostępnianie pakietów szkoleniowych	17
C – ewaluacja działań własnych	47
D – ewaluacja działań prowadzonych przez inne podmioty	21
E – prowadzenie i udostępnianie bazy animatorów (trenerów) partycypacji publicznej	6
F – podnoszenie kompetencji animatorów (trenerów) partycypacji publicznej	20
G – prowadzenie i udostępnianie bazy dobrych praktyk	25
H – prowadzenie i udostępnianie bazy narzędzi partycypacji publicznej	16
I – inne działania	6

Charakter działań	
A – prowadzenie badań	27
B – przygotowywanie i udostępnianie systemu wskaźników umożliwiających działania <i>benchmarkingowe</i>	7
C – wydawanie publikacji zawierających wyniki badań	21
D – prowadzenie portalu internetowego zawierającego wyniki badań	11
E – inne działania	2

Działanie 4.
Monitorowanie stanu
partycypacji publicznej
w Polsce

- *Rodzaje podmiotów realizujących poszczególne działania*

W tabelach poniżej zaznaczono, czy dane działanie zostało w kwerendzie wskazane przez przynajmniej jeden podmiot danego rodzaju.

Przyjęto podział na następujące rodzaje podmiotów: **a** – samorządy lokalne i ich jednostki organizacyjne (bez szkół), **b** – urzędy wojewódzkie, **c** – związki samorządowe, **d** – organizacje pozarządowe, **e** – szkoły, **f** – uczelnie, **g** – organizacje uczelniane, **h** – ośrodki badawczo-rozwojowe, **i** – firmy. Należy jednocześnie zwrócić uwagę, że każdy podmiot sklasyfikowany jako **b, c, e, g** był w kwerendzie reprezentowany tylko przez jedną instytucję uczestniczącą w kwerendzie.

Działanie 1.
Rozwijanie kompetencji,
czyli wiedzy o partycypacji
publicznej i umiejętności
zwiększania udziału
mieszkańców
w podejmowaniu decyzji
publicznych

Działania kierowane do przedstawicieli władz samorządowych i urzędników samorządowych

		1.1.A	1.1.B	1.1.C	1.1.D	1.1.E	1.1.F	1.1.G	1.1.H	1.1.I	1.1.J	1.1.K
samorządy	a	+	+	+	+	+	+	+		+		+
urzędy wojewódzkie	b		+	+	+							
związki samorządowe	c		+	+	+		+					
organizacje pozarządowe	d	+	+	+	+	+	+			+		+
szkoły	e	+	+	+	+	+	+			+		
uczelnie	f	+	+	+	+	+		+		+		
organizacje uczelniane	g	+	+	+	+	+	+					
ośrodki badawczo-rozwojowe	h	+	+	+	+	+	+			+		
firmy	i		+	+	+		+	+		+		+

Działania kierowane do mieszkańców, ich przedstawicielstw, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych

		1.2.A	1.2.B	1.2.C	1.2.D	1.2.E	1.2.F	1.2.G	1.2.H	1.2.I	1.2.J	1.2.K
samorządy	a	+	+	+	+	+	+	+		+		+
urzędy wojewódzkie	b		+	+	+		+					
związki samorządowe	c		+	+	+	+	+					
organizacje pozarządowe	d	+	+	+	+	+	+	+		+		+
szkoły	e	+	+	+	+	+	+	+		+		
uczelnie	f	+	+	+	+		+	+				
organizacje uczelniane	g	+	+	+	+	+	+	+		+		
ośrodki badawczo-rozwojowe	h	+	+	+	+	+	+	+		+		
firmy	i	+	+		+		+	+				+

Działania kierowane do uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół

		1.3.A	1.3.B	1.3.C	1.3.D	1.3.E	1.3.F	1.3.G	1.3.H	1.3.I	1.3.J	1.3.K
samorządy	a	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
urzędy wojewódzkie	b											
związki samorządowe	c											
organizacje pozarządowe	d	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
szkoły	e	+		+	+	+		+	+			
uczelnie	f	+	+	+	+			+				
organizacje uczelniane	g	+	+					+				
ośrodki badawczo-rozwojowe	h									+		
firmy	i	+			+		+				+	+

Działania kierowane do przedstawicieli władz samorządowych i urzędników samorządowych

		2.1.A	2.1.B	2.1.C	2.1.D	2.1.E	2.1.F	2.1.G	2.1.H	2.1.I	2.1.J	2.1.K	2.1.L
samorządy	a	+	+	+	+	+	+	+	+		+		+
urzędy wojewódzkie	b		+		+								
związki samorządowe	c		+		+	+							
organizacje pozarządowe	d	+	+	+	+	+	+	+	+		+		+
szkoły	e	+	+	+	+	+	+	+	+		+		
uczelnie	f	+	+	+	+	+			+				
organizacje uczelniane	g	+	+	+	+	+	+	+					
ośrodki badawczo-rozwojowe	h	+	+	+	+	+	+	+	+		+		
firmy	i		+		+	+					+		+

Działania kierowane do mieszkańców, ich przedstawicielstw, liderów lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych

		2.2.A	2.2.B	2.2.C	2.2.D	2.2.E	2.2.F	2.2.G	2.2.H	2.2.I	2.2.J	2.2.K	2.2.L
samorządy	a	+	+	+	+	+	+	+	+		+		+
urzędy wojewódzkie	b				+	+							
związki samorządowe	c		+		+	+	+						
organizacje pozarządowe	d	+	+	+	+	+	+	+	+		+		+
szkoły	e			+	+	+	+	+	+		+		
uczelnie	f	+	+	+	+	+			+				
organizacje uczelniane	g	+	+	+	+	+	+	+	+		+		
ośrodki badawczo-rozwojowe	h	+	+	+	+	+	+	+	+		+		
firmy	i	+				+					+		+

Działania kierowane do uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół

		2.3.A	2.3.B	2.3.C	2.3.D	2.3.E	2.3.F	2.3.G	2.3.H	2.3.I	2.3.J	2.3.K	2.3.L
samorządy	a	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
urzędy wojewódzkie	b												
związki samorządowe	c												
organizacje pozarządowe	d	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
szkoły	e	+	+	+	+	+	+	+	+	+			
uczelnie	f	+	+	+	+	+							
organizacje uczelniane	g	+	+	+	+	+	+	+	+		+		
ośrodki badawczo-rozwojowe	h												
firmy	i	+		+									

Działanie 3.
Utrzymywanie i rozwój
zasobów wspierania
partycypacji publicznej

		3.A	3.B	3.C	3.D	3.E	3.F	3.G	3.H	3.I
samorządy	a	+	+	+	+	+	+	+	+	+
urzędy wojewódzkie	b	+								
związki samorządowe	c	+								
organizacje pozarządowe	d	+	+	+	+	+	+	+	+	+
szkoły	e	+	+	+	+	+	+	+	+	
uczelnie	f	+	+	+			+	+	+	
organizacje uczelniane	g	+	+					+		
ośrodki badawczo-rozwojowe	h	+	+	+	+			+	+	
firmy	i	+		+	+	+	+			

Działanie 4.
Monitorowanie stanu
partycypacji publicznej
w Polsce

		4.A	4.B	4.C	4.D	4.E
samorządy	a	+	+	+	+	
urzędy wojewódzkie	b					
związki samorządowe	c					
organizacje pozarządowe	d	+	+	+	+	+
szkoły	e	+	+	+	+	
uczelnie	f	+	+	+		
organizacje uczelniane	g	+	+	+	+	
ośrodki badawczo-rozwojowe	h	+	+	+	+	
firmy	i	+		+		

2.4.3. Informacja o finansowaniu działań

Dwudziestu respondentów kwerendy zadeklarowało, że żadne z realizowanych przez nich działań wspierających partycypację publiczną wskazanych w ankiecie nie było finansowane z następujących źródeł: fundusz szwajcarski, fundusze norweskie, fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Fundacja im. Stefana Batorego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Wśród tych działań są reprezentowane wszystkie poszczególne typy działań wskazywane przez pozostałych respondentów, z wyjątkiem 1.3.H, 2.3.I, 2.3.K i 3.E.

W grupie dwudziestu respondentów, którzy udzielili takiej odpowiedzi, znalazło się siedem samorządów lokalnych i jednostek organizacyjnych samorządu, siedem organizacji pozarządowych, trzy uczelnie i trzy firmy komercyjne.

2.4.4. Przykładowe sposoby realizacji (tematyka, skala, odbiorcy) poszczególnych typów działań

Zestawienie danych pochodzących z wywiadów telefonicznych

Prowadzenie szkoleń i innych form działań edukacyjnych	
<p>Cykliczne spotkania (szkolenia) poprzedzające prace nad opracowaniem strategii edukacji elementarnej na lata 2008–2013, prowadzone we współpracy z Fundacją Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego, i spotkania grupy roboczej pracującej nad dokumentem.</p> <p>W 2014 roku odbywa się drugi cykl szkoleń, poprzedzający prace nad rozszerzoną strategią edukacyjną gminy – zaplanowano cztery spotkania z udziałem urzędników, nauczycieli, przedstawicieli organizacji pozarządowych, sołtysów, radnych i rodziców uczniów. W każdym ze spotkań bierze udział około dwudziestu osób, grupy mają charakter mieszany.</p>	<p>(1) Urząd Gminy Głuchów</p> <p>1.1.B, 1.2.B, 1.3.B 2.1.B, 2.2.B, 2.3.B</p>
<p>Szkolenia z zakresu udziału przedstawicieli organizacji pozarządowych w konsultacjach społecznych, modelu współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną, wspólnego tworzenia polityk publicznych (na przykład dotyczących wdrożenia strategii i programu rozwoju, portalu dedykowanego konsultacjom społecznym, tworzenia podlaskiej sieci organizacji pozarządowych, wymiany doświadczeń).</p> <p>Szkolenia mają charakter cykliczny – odbywają się zwykle raz do roku, w każdym ze szkoleń bierze udział około pięćdziesięciu osób z różnych środowisk. Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego włącza się również w inne szkolenia, współpracując między innymi z Ośrodkiem Wspierania Organizacji Pozarządowych z Białegostoku.</p>	<p>(3) Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego</p> <p>1.1.B, 1.2.B, 1.3.B 2.1.B, 2.2.B, 2.3.B</p>
<p>Cykliczne szkolenia dotyczące działań edukacyjnych powiązanych z tematyką partycypacji: konsultacji społecznych, budżetu partycypacyjnego, narzędzi angażowania mieszkańców, pracy na rzecz społeczności lokalnej, wspierania grup nieformalnych. Szkolenia są organizowane zarówno dla samych urzędników, jak i dla grup mieszanych, odbywają się zwykle cztery do pięciu razy w roku, w każdym z nich uczestniczy około piętnastu osób, mają charakter ogólnopolski. Centrum Inicjatyw Obywatelskich przeprowadziło również zamknięty cykl około dziesięciu szkoleń dla uczniów (dwadzieścia osób) i dla nauczycieli (dziesięć osób) z subregionu słupeckiego, zachęcający młodych liderów do uczestnictwa w życiu wspólnoty, a nauczycieli do nauczania przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” w innowacyjny i ciekawy dla uczniów sposób.</p>	<p>(5) Centrum Inicjatyw Obywatelskich, Słupsk</p> <p>1.2.B, 1.3.B 2.1.B, 2.2.B, 2.3.B</p>
<p>Szkolenia z zakresu partycypacji publicznej i warsztaty dziennikarstwa obywatelskiego, zazwyczaj o cyklicznym charakterze, w których biorą udział aktywiści i osoby zainteresowane tematyką (wśród grup docelowych znajduje się zarówno młodzież, jak i seniorzy).</p>	<p>(7) Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa</p> <p>1.1.B, 1.2.B, 1.3.B 2.1.B, 2.2.B, 2.3.B</p>

<p>Szkolenia z zakresu administracji publicznej (część szkoleń zawiera tematykę partycypacji publicznej). W przeważającej większości uczestnikami są przedstawiciele administracji centralnej. Reprezentanci władz samorządowych i osoby z innych środowisk stanowią około 10% uczestników. W ciągu roku jest organizowanych kilkanaście szkoleń, w każdym ze szkoleń bierze udział kilkunastu uczestników. W większości wypadków szkolenia mają charakter jednorazowy. Obok szkoleń są również organizowane spotkania dla osób z różnych środowisk, zainteresowanych na przykład tematyką reformy administracji.</p>	<p>(8) Krajowa Szkoła Administracji Publicznej, Warszawa 1.1.B, 1.2.B 2.1.B</p>
<p>Szkolenia dotyczące głównie modelu współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną, w tym udziału w konsultacjach społecznych. W szkoleniach biorą udział przedstawiciele organizacji i władz samorządowych. Szkolenia są przeznaczone zarówno dla grup jednorodnych, jak i dla grup mieszanych. W 2013 roku odbyło się pięć spotkań (jednorazowych szkoleń dwuetapowych), w każdym z nich wzięło udział od dwunastu do dwudziestu osób z obszaru województwa lubelskiego i świętokrzyskiego.</p>	<p>(10) Hortus, Łódź 1.1.B, 1.2.B</p>
Organizowanie spotkań służących wymianie doświadczeń	
<p>Spotkania służące wymianie doświadczeń i poszukiwaniu nowych rozwiązań dla organizacji pozarządowych prowadzących punkty przedszkolne na terenie gminy odbywają się raz na kwartał, każdorazowo dla około pięćdziesięciu osób. Są współorganizowane przez Urząd Gminy Głuchów. Obok spotkań przedstawiciele organizacji pozarządowych mają możliwość bieżącego zasięgnięcia opinii w urzędzie.</p>	<p>(1) Urząd Gminy Głuchów 1.1.D, 1.2.D, 1.3.D 2.1.E, 2.2.E, 2.3.E</p>
<p>Wykłady (warsztaty) dla przedstawicieli organizacji pozarządowych, liderów opinii, kadry zarządzającej, dotyczące partycypacji i współpracy.</p>	<p>(3) Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego 1.1.D, 1.2.D, 1.3.D 2.1.E, 2.2.E, 2.3.E</p>
<p>Wizyty studyjne, poświęcone między innymi zaangażowaniu młodzieży do działań edukacyjnych i profilaktycznych oraz wymianie wiedzy i doświadczeń, są organizowane dwa, trzy razy do roku, jednorazowo bierze w nich udział do dwudziestu osób z całej Polski. Seminaria dotyczące między innymi działań na rzecz społeczności lokalnej i efektywnego uczestnictwa w życiu miasta są organizowane średnio dwa razy w roku, każdorazowo dla około dwudziestu osób. W seminariach biorą udział przedstawiciele władz miasta, organizacji pozarządowych, urzędnicy i pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Obok wizyt studyjnych i seminariów odbywają się spotkania warsztatowe, które mają na celu budowanie świadomej społeczności lokalnej, włączanie społeczności lokalnej w realizowane zadania i poszukiwanie odpowiedzi na potrzeby społeczności, na przykład dotyczące sposobów informowania mieszkańców o podjętych działaniach.</p>	<p>(4) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni 1.1.D, 1.2.D, 1.3.D 2.1.E, 2.3.E</p>

<p>Spotkania dotyczące działalności organizacji pozarządowych na terenie rezerwatu przyrody – około dwudziestu nieformalnych spotkań rocznie z udziałem przedstawicieli organizacji pozarządowych i władz samorządowych, a także dwie konferencje (w tym jedna międzynarodowa) poświęcone aktywizacji gmin i organizacji pozarządowych z terenu Polesia na rzecz przestrzeni wspólnej i ochrony przyrody. W ramach projektu „Obywatele w miasteczkach” odbyły się debaty w kawiarni, bibliotece i siedzibie stowarzyszenia z udziałem liderów opinii – celem debat było pobudzenie do dalszych działań oraz przekazanie wiedzy i narzędzi w zakresie włączania się w sprawy przestrzeni wspólnej. Dodatkowo przez blisko dwa lata w siedzibie stowarzyszenia, w ramach pełnionych dyżurów, udzielano porad dotyczących ochrony przyrody. Łącznie we wszystkich działaniach prowadzonych przez stowarzyszenie wzięło udział w 2012 roku ponad 500 osób, w 2013 roku – około 150 osób.</p>	<p>(6) Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie 1.2.D, 1.3.D 2.2.E, 2.3.E</p>
<p>Debaty – wykłady z udziałem ekspertów – odbywające się kilka razy w miesiącu, a także publikacje i dyskusje na stronie internetowej, dotyczące między innymi działań na rzecz polityki miejskiej, uczestnictwa w kulturze, budżetu obywatelskiego, współdziałania. Prowadzenie szerokiego dialogu, obejmującego od kilkudziesięciu do kilkuset osób (oraz kilka tysięcy odbiorców publikacji, kilkadziesiąt tysięcy odsłon strony internetowej i mediów społecznościowych).</p>	<p>(7) Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa 1.1.D, 1.2.D 2.1.E, 2.2.E, 2.3.E</p>
<p>Spotkania o charakterze otwartym i zamkniętym, w tym ogólnopolskie konferencje poświęcone między innymi komunikacji i współpracy samorządu z administracją publiczną oraz dobrym praktykom, a także warsztaty organizowane w ramach Akademii Zarządzania Instytucjami Publicznymi. W konferencjach udział biorą przede wszystkim przedstawiciele administracji centralnej i rządowej w terenie oraz reprezentanci władz samorządowych. Konferencje odbywają się cztery, pięć razy w roku, w każdej konferencji bierze udział od 60 do 100 osób.</p>	<p>(8) Krajowa Szkoła Administracji Publicznej, Warszawa 1.1.D, 1.2.D 2.1.E</p>
Prowadzenie bezpośredniego doradztwa	
<p>Doradztwo dla mieszkańców Radomia, którzy chcą złożyć wnioski w ramach budżetu obywatelskiego, polegające na przekazywaniu informacji na temat możliwości złożenia wniosku, zasad i wymagań, prezentacji instrumentów, pomocy w konstruowaniu wniosków i inspirowaniu działań. W 2014 roku odbyło się około trzydziestu spotkań indywidualnych i dwa spotkania dotyczące łączenia projektów. Najczęściej w spotkaniach brali udział przedstawiciele organizacji pozarządowych i młodzież. Spotkania odbywały się zarówno w urzędzie, jak i w terenie (na przykład na osiedlu).</p>	<p>(2) Urząd Miasta Radom 1.1.F, 1.2.F, 1.3.F</p>
<p>Organizowanie społeczności lokalnej, zastosowanie metody pracy socjalnej, wejście w środowisko lokalne, nawiązanie kontaktów z liderami, zachęcanie do udziału w inicjatywach miasta – na co dzień około dziesięciu, dwunastu osób pracujących nad wypracowaniem rozwiązań służących pobudzaniu do aktywności i uczestnictwa w życiu społecznym. Działaniami są objęci mieszkańcy osiedli, liderzy, dyrektorzy szkół, działacze spółdzielni mieszkaniowych. Działania mają charakter lokalny, często dotyczą trzech, czterech ulic w ramach osiedla. Działania są prowadzone ciągle, ale z momentami kulminacyjnymi (na przykład śniadanie wielkanocne, Europejski Dzień Sąsiada) – w wydarzeniach takich uczestniczy nawet 500 osób.</p>	<p>(4) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni 1.2.A, 1.3.A 2.2.A, 2.3.A</p>

Spotkania zindywidualizowane o charakterze ciągłym, około 150 osób rocznie (mieszkańcy, liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych i grup nieformalnych). Doradztwo dotyczy konsultacji społecznych, budżetu partycypacyjnego, narzędzi angażowania mieszkańców, pracy na rzecz społeczności lokalnej oraz wspierania grup nieformalnych.	(5) Centrum Inicjatyw Obywatelskich, Słupsk 1.2.F
Bieżące działania – kilka do kilkunastu porad w skali roku, udzielanych mieszkańcom i przedstawicielom organizacji pozarządowych w zakresie możliwości i zasad włączania się w proces konsultacji społecznych.	(10) Hortus, Łódź 1.1.F, 1.2.F, 1.3.F
Prowadzenie bezpośrednich działań animacyjnych	
Działania poświęcone w głównej mierze kultywowaniu dziedzictwa, kierowane do mieszkańców regionu (czasem wychodzące poza region) z szerokiego przedziału wiekowego (od młodzieży po seniorów). Często prowadzone we współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi, instytucjami, władzami samorządowymi.	(6) Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie 1.2.A, 1.3.A 2.2.A, 2.3.A
Działania skierowane do mieszkańców (dotyczące między innymi inicjatyw na rzecz polityki miejskiej, uczestnictwa w kulturze), prowadzone we współpracy z innymi instytucjami – spotkania, warsztaty dla kilkudziesięciu, kilkuset osób (w 2014 roku działania mogą objąć kilkanaście, kilkadziesiąt osób).	(7) Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa 1.1.A, 1.2.A, 1.3.A 2.1.A, 2.2.A, 2.3.A
Bieżące działania – skierowane do mieszkańców, radnych i przedstawicieli urzędu miasta – polegające na budowaniu relacji, organizowaniu spotkań, zapraszaniu do współpracy, doprowadzaniu do wymiany myśli, budowaniu świadomości mieszkańców dotyczącej możliwości wpływu na zmianę polityki miasta i świadomości przedstawicieli władz samorządowych na temat potrzeb komunikacyjnych mieszkańców i potrzeby wywierania wpływu na podejmowane decyzje (na przykład polityka rewitalizacji osiedla).	(10) Hortus, Łódź 1.2.A, 1.3.A 2.2.A, 2.3.A
Organizowanie konkursów	
Konkurs dotyczący dobrych praktyk w zakresie zadań pomocowych organizowany przez Centrum Organizacji Pozarządowych. Konkurs „Radom Obywatelski” (dobre praktyki dla organizacji pozarządowych, dobroczyńca roku i darczyńca roku).	(2) Urząd Miasta Radom 2.1.C, 2.2.C, 2.3.C
Konkurs na projekt logotypu Podlaskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego przeznaczony dla mieszkańców województwa podlaskiego (w konkursie zgłoszono blisko 100 projektów, zwycięski projekt funkcjonuje jako logotyp rady). Wybór tematu konkursu miał za zadanie sprawdzenie zainteresowania mieszkańców włączaniem się w życie społeczne oraz rozpowszechnienie wiedzy na temat rady i rozpropagowanie jej działalności. Obecnie jest prowadzony konkurs na najbardziej aktywne osoby i przedsięwzięcia z zakresu współpracy i aktywizacji społeczności lokalnych – ambasador otwartości – w ramach projektu „Otwarte Podlasie”. Konkurs jest skierowany do mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, liderów oraz samorządów.	(3) Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego 2.1.C, 2.2.C, 2.3.C

Konkurs na projekt logotypu projektu „Obywatele w miasteczkach” – otwarty, o zasięgu ogólnopolskim (zgłoszono około dwudziestu projektów).	(6) Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie 2.2.C, 2.3.C
Planowany konkurs dotyczący zlecenia zadań publicznych (w ramach modelu współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną w powiecie sępoleńskim).	(9) Stowarzyszenie Instytut Zachodni, Poznań 2.1.C, 2.2.C
Prowadzenie kampanii społecznych	
Kampanie dotyczące budżetu obywatelskiego, szeroko propagujące ideę budżetu, deliberację i partycypację. Celem kampanii była również konsolidacja środowisk. Rezultatem prowadzonych działań była na przykład integracja środowiska bloków socjalnych, skutkująca złożeniem wspólnego projektu do budżetu obywatelskiego – kampania, prowadzona różnymi kanałami (informacje medialne, bezpośredni przekaz, spotkania, gadzety), trwała od rozpoczęcia składania wniosków do budżetu do czasu głosowania nad złożonymi wnioskami.	(2) Urząd Miasta Radom 2.1.G, 2.2.G, 2.3.G
Kampania dotycząca budowy sieci organizacji pozarządowych w województwie. Kampania dotycząca wdrożenia strategii rozwoju województwa podlaskiego, prowadzona w Internecie – przez stronę internetową, Podlaską Telewizję Pozarządową (telewizję internetową), oficjalny portal województwa podlaskiego, media społecznościowe oraz wysyłanie bezpośrednich informacji do organizacji pozarządowych. Kampanie skierowane do mieszkańców, przedstawicieli organizacji pozarządowych i liderów są organizowane średnio dwa razy do roku, trwają od dwóch do trzech miesięcy, mają zasięg wojewódzki.	(3) Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego 2.1.G, 2.2.G
Skierowane do mieszkańców kampanie profekwencyjne, prowadzone w Internecie (filmy internetowe), przez lokalne media i organizację happeningów.	(5) Centrum Inicjatyw Obywatelskich, Słupsk 2.2.G, 2.3.G
W ramach projektu „Obywatele w miasteczkach” zorganizowano otwarte wydarzenia, na przykład akcję fotograficzną, grę miejską, pokaz multimedialny, wydano także materiały promocyjno-edukacyjne (gadzety, przewodnik po przestrzeni publicznej) i przeprowadzono konkurs na logotyp projektu. Działaniami byli objęci mieszkańcy trzech miasteczek biorących udział projekcie – łącznie odbyło się sześć spotkań i dwie konferencje dla dwudziestu liderów (przez siedem miesięcy trwania projektu).	(6) Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie 2.2.G, 2.3.G
Akcje informacyjne i upowszechniające – debaty, publikacje, zaangażowanie w oddolne inicjatywy – skierowane do osób zainteresowanych, odbywające się dwa, trzy razy do roku, obejmujące co najmniej kilka tysięcy osób.	(7) Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa 2.1.G, 2.2.G, 2.3.G

Spotkania zachęcające do udziału w konsultacjach społecznych prowadzone na terenie gmin, skierowane do mieszkańców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, sołtysów, liderów, członków rad gmin, przedsiębiorców. Obecnie są prowadzone trzy projekty (łącznie od 2013 roku przeprowadzono pięć projektów), każdy trwa od sześciu do siedmiu miesięcy (jedna gmina = jedna mikrokampania plus jedna kampania o zasięgu ogólnowojewódzkim). Propagowanie idei budżetu obywatelskiego wśród mieszkańców – działania wizerunkowo-marketingowe (banery, gadzety, akcje plenerowe) oraz współorganizacja dyskusji z udziałem młodzieży, zachęcającej do angażowania się.	(9) Stowarzyszenie Instytut Zachodni, Poznań 2.1.G, 2.2.G
Przygotowywanie i udostępnianie systemu wskaźników umożliwiających działania <i>benchmarkingowe</i>	
Wskaźniki dotyczące osiągnięcia celów edukacyjnych, na przykład edukacyjna wartość dodana w gimnazjum, sprawdzian szóstoklasistów (wskaźniki są udostępniane na sesjach rady gminy i zebraniach sołectwach).	(1) Urząd Gminy Głuchów 4.B
W ramach projektu poświęconego kontraktowaniu usług społecznych będzie opracowany system wskaźników, który zostanie udostępniony w wersji elektronicznej. Projekty „Quality of NGO” i „Profesjonalna NGO” w Wielkopolsce.	(9) Stowarzyszenie Instytut Zachodni, Poznań 4.B
Wypracowywanie metod podnoszenia poziomu partycypacji	
Projekt wprowadzenia budżetu obywatelskiego, całoroczny proces otwarty na komunikację z mieszkańcami, poddany ewaluacji i usprawniony w odpowiedzi na zgłaszane uwagi. Do wyrażenia opinii na temat konstrukcji budżetu obywatelskiego i pracy urzędu zaproszono organizacje pozarządowe i pojedyncze osoby – po ubiegłorocznym głosowaniu zgłoszono kilkadziesiąt wniosków (możliwość przesyłania uwag pocztą elektroniczną i zgłaszania uwag podczas spotkań w ciągu całego roku).	(2) Urząd Miasta Radom 3.A
Korzystanie z profesjonalnych metod warsztatowych przy wsparciu specjalistów z Ośrodka Wspierania Organizacji Pozarządowych, którzy prowadzą warsztaty z zakresu partycypacji – metody dotyczą szerszego włączania się organizacji pozarządowych w tworzenie polityk. Korzystanie z dobrych praktyk w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi wypracowanych przez inne urzędy marszałkowskie.	(3) Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego 3.A
Kryteria jakości usług opiekuńczych wypracowane w ramach projektu – w toku warsztatów, wywiadów, spotkań i konsultacji.	(4) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni 3.A
Przygotowanie narzędzi, które mogą być dalej wykorzystywane (przykładem diagnoza niskiego zaangażowania seniorów i potrzeby wsparcia tej grupy – narzędzia wypracowane podczas warsztatów), dobre praktyki i publikacje.	(7) Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego, Warszawa 3.A
Liderzy lokalni jako najskuteczniejszy sposób działania w małych społecznościach. Wykorzystanie narzędzi elektronicznych w dużych społecznościach.	(9) Stowarzyszenie Instytut Zachodni, Poznań 3.A

Prowadzenie badań poświęconych partycypacji publicznej	
Badania statystyczne na podstawie kart głosowania na projekty w budżecie obywatelskim, badanie zadowolenia w zakresie realizacji projektów, badania ewaluacyjne mające na celu podniesienie jakości, zwiększenie transparentności, zrozumiałości i funkcjonalności budżetu obywatelskiego. Dotychczas zrealizowano jedną edycję badań.	(2) Urząd Miasta Radom 4.A
Publikacje wydawane w latach 2012–2013 w ramach projektów dotyczących współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną i wdrażania polityk. Urząd marszałkowski był w ich wydanie zaangażowany finansowo i merytorycznie.	(3) Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego 4.A
Sondaże dotyczące między innymi aktywności obywatelskiej w Słupsku, tarczy antyrakietowej i udziału w wyborach – prowadzone w ramach pięciu projektów w latach 2007–2010. Badania obejmowały subregion słupski, wyniki prezentowano w odniesieniu do danych ogólnopolskich.	(5) Centrum Inicjatyw Obywatelskich, Słupsk 4.A
Tematyka partycypacji jest jednym z obszarów badanych w ramach projektu dotyczącego kontraktowania usług społecznych. W mniejszej skali przeprowadzono badania w ramach lokalnego indeksu współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną w powiecie sępoleńskim.	(9) Stowarzyszenie Instytut Zachodni, Poznań 4.A
Podnoszenie kompetencji animatorów (trenerów) partycypacji publicznej	
Wewnętrzne spotkania, w których uczestniczą pracownicy socjalni. Spotkania odbywają się średnio dziesięć razy w ciągu roku, udział bierze w nich od dwudziestu do dwudziestu dziewięciu zaangażowanych pracowników. Dodatkowo na poziomie miejskim dwa, trzy razy w roku odbywają się spotkania grup pilotażowych (strategicznych).	(4) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni 3.F
Szkolenia dla animatorów i liderów lokalnych, dotyczące podniesienia kompetencji w zakresie włączania się w działania na rzecz przestrzeni publicznej, z udziałem około piętnastu, dwudziestu osób z terenu województwa. Szkolenia odbywały się raz lub dwa razy w miesiącu przez pół roku.	(6) Stowarzyszenie Poleskie we Włodawie 3.F
Szkolenia wewnętrzne i zewnętrzne poświęcone umiejętności współpracy z różnymi grupami odbiorców, pracy animacyjnej, rozbudzania zainteresowań, modelu współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną, różnych form konsultacji społecznych i wychodzenia poza obszar konsultacji. W szkoleniach wewnętrznych, odbywających się zwykle od dziesięciu do dwunastu razy w roku, bierze udział od pięciu do dwunastu trenerów (kadra własna firmy).	(10) Hortus, Łódź 3.F
Prowadzenie i udostępnianie bazy animatorów (trenerów) partycypacji publicznej	
Wewnętrzna (nieudostępniana) baza obejmująca trenerów i akademików. Kontakty z bazy są wykorzystywane w zależności od potrzeb. Baza obejmuje 500 osób, ma zasięg ogólnopolski (większość trenerów z Warszawy). Baza nie jest uaktualniana systematycznie – weryfikacja następuje przez nawiązanie kontaktu.	(8) Krajowa Szkoła Administracji Publicznej, Warszawa 3.G

<p>Wewnętrzna (nieudostępniana) baza obejmująca trenerów współpracujących z firmą (między innymi zajmujących się modelem współpracy, konsultacjami, polityką w terenie). Trenerzy są rekrutowani wewnętrznie na podstawie dotychczasowych dokonań. Baza ma charakter lokalny, ale trenerzy pracują ponadlokalnie.</p>	<p>(10) Hortus, Łódź 3.E</p>
<p>Prowadzenie i udostępnianie narzędzi partycypacji publicznej</p>	
<p>W ramach Akademii Zarządzania Instytucjami Publicznymi na stronie internetowej są udostępniane materiały, prezentacje i dobre praktyki. Baza jest na etapie tworzenia, zawiera więc na razie niewiele materiałów. Docelowo ma z niej korzystać kilka tysięcy osób.</p>	<p>(8) Krajowa Szkoła Administracji Publicznej, Warszawa 3.H</p>